N. G. Possios, DOCTOR IN LITERE

STUDIĬ GRECO-ROMÂNE

ΕΛΛΗΝΟ-ΡΩΜΟΥΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

FASCICULA II și III

II) Inscripțiile grecescĭ păstrate în capitala Moldoveĭ, texte originale cu traducere în românește. III) Manuscrisele grecescĭ din Biblioteca Centrală din Iași.

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΕΝ ΙΑΣΙΩι

MOTTO: „Aceste manifestărĭ ale vieței „intelectuale din secolele trecute ne „aparțin și ne facem nu numaĭ o „datoriă cătră istoria trecutuluĭ, „conservându-le, dar în acelaș timp „și un act de pietate față de aceia „la care se referă".

(Din introducțiune la fascicula II)

[FASCICULA I cuprinde: Clasicismul în Principatele Române în secolele XVII, XVIII și la începutul secoluluĭ al XIX-lea. FASCICULA IV va cuprinde: Elementele grecescĭ în limba română. FASCICULA V: Tipografiile grecescĭ în Principatele Române de odinioară.—FASCICULA VI: Notițe literare și registre].

IAȘI
TIPOGRAFIA H. GOLDNER STRADA PRIMĂRIEĬ No. 17
1902
PREȚUL 1 leu 25 banĭ.

Scanned with OKEN Scanner

Proprietatea autorului.

Scanned with OKEN Scanner

STUDIĬ GRECO-ROMÂNE

ΕΛΛΗΝΟ-ΡΩΜΟΥΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

FASCICULA II

Inscripțiile grecești păstrate în Capitala Moldovei

«... οὐ γὰρ ὀλεῖτ' ἀνδρῶν εὔκλεια ἀρετῆς».
=«căci nu se va pierde slava virtuței bărbaților».

(Inscripția No. 11b) din curtea bisericeĭ Sf. Spiridon).

Scanned with OKEN Scanner

FASCICULA II.

Scanned with OKEN Scanner

INTRODUCȚIUNE

S'au conservat până astă-zĭ în Iaşĭ, maĭ ales pe la diferite biserică, fóste mănăstirĭ inchinate, maĭ multe inscripţiunĭ greceşcĭ din secolele trecute. Unele din aceste inscripţiĭ se referă la *Domnitoriĭ Moldoveĭ*, sau la membriĭ familieĭ lor, iar cele-lalte la persóne private, precum şi la rezidirĭ şi reparaţiĭ de biserică, la aducerea apeĭ în Iaşĭ etc. Parte din ele aŭ fost publicate în revista ilustrată „*ΕΣΠΕΡΟΣ*“ din Lipsca (No. 187—188 din anul 1887) de către fostul consul grecesc la Iaşĭ, d. *S. Criticos*, în care publicare însă s'aŭ strecurat maĭ multe greşelĭ, fie de tipar, fie de descifrare greşită, de oare-ce în starea în care sunt azĭ zisele inscripţiunĭ—în mare parte şterse de timp—nu sunt uşor descifrabile fără cunoştinţĭ *speciale epigrafice*, care ne arată preschimbările şi selecţiunea alfabetuluĭ elinesc în succedarea secolilor. *Cinci* din aceste inscripţiunĭ aŭ fost publicate de fericitul întru pomenire *Melhisedec*, episcopul Romanuluĭ în cartea sa intitulată: „*Notiţe istorice şi archeologice, de pe la 48 monastirĭ şi biserică antice din Moldova, Bucurescĭ 1885*“, iar cele maĭ multe se publică acum pentru întăia-şĭ dată.

Aceste inscripţiunĭ aŭ un interes *îndoit*: maĭ întăĭ ele ilustrează destul de bine *erudiţia autorilor* lor, care, cu siguranţa putem afirma, nu sunt alţiĭ de cât foştiĭ profesorĭ aĭ *Academieĭ Domneşcĭ din Iaşĭ*, al doilea, afară de valoarea lor *istorică*, au şi o însemnătate literară în viaţa limbeĭ şi literatureĭ elene,

care din epoca luĭ *Omer* şi până *azĭ* n'a încetat de a fi un *instrument* al *gîndirilor* şi *sentimentelor omeneştĭ* pretutindenea, unde aŭ fost cultivate *literile grecescĭ*. Dar încă şi un *al treilea* motiv ne îndeamnă să publicăm aceste inscripţiunĭ în limba originală, în care s'aŭ scris, şi anume, cu timpul ele vor dispărea cu totul, fiind expuse unele influenţeĭ distrugătóre a atmosfereĭ, iar altele calcate mereŭ din partea trecătorilor, cum e casul cu *şése* morminte, ce se află la întrarea bisericeĭ *Sf. Spiridon* şi cu *opt* altele în interiorul bisericeĭ „*Golia*“, la care se pot vedea numaĭ *urmele săpătureĭ*. Găsim decĭ aci locul nimerit a rîdica un glas pentru conservarea lor, atrăgênd atenţia celor în drept, de a le aduna şi adăposti într'un loc *potrivit* (în capitală asemene pietre sculptate şi înzestrate cu inscripţiĭ referitóre la *Domnitorĭ* se păstrează la *Muzeu*) şi *sigur*. Căcĭ orĭ-ce s'ar zice despre influenţa limbeĭ şi cultureĭ greceştĭ, aceste manifestărĭ ale vieţeĭ intelectuale deşi în limba streină ne aparţin, şi ne facem nu numaĭ o datorie către istoria trecutuluĭ, conservându-le, dar in acelaş timp şi un act de pietate faţă de aceia, la care se referă. Noĭ am fi dorit să reproducem în *facsimile* şi forma originală a scriereĭ de pe unele inscripţiunĭ, precum şi ornamentarea lor gliptică, care în câteva vechĭ morminte e ireproşabilă şi nu fără interes pentru *istoria sculptureĭ în Principatele Române de odinioră*, dar această dorinţă a nóstră, care a fost şi cauza *întârzĭereĭ* publicăreĭ acesteĭ fascicole, fiind unită cu multe şi neînvincibile greutăţĭ, mai ales de natura materială, a remas un „**pium desiderium**“, de aceea dăm aci textele originale prescrise cu litere cursive şi cu o traducere cât se póte de fidelă în româneşte pentru inscripţiunĭ, care presintă óre-care interes din punctul de vedere istoric, inserând cele-lalte numaĭ în greceşte.

Inscripţiunĭ grecescĭ păstrate în capitala Moldoveĭ, texte originale cu traducere în românește.

Biserica Golia

In măreaţa biserică „*Golia*“, zidită de *Vasile Lupu* în locul uneĭ vechĭ bisericĭ de lemn, s'aŭ păstrat următoarele inscripţiunĭ greceşcĭ.

In interiorul bisericeĭ, pe un mormînt de marmoră albă frumos sculptat şi ornat cu *emblemele domnitorilor Moldovenĭ* se află cu litere caligrafice, sapate în *relief*, următoarea inscripţiune în versurĭ şi în limba *omerică*, referitoare la *Domniţa „Sultana Racovitza“* datând de la 1753 :

= No. 1 =

«Οὔτ' ἐγχώριος, οὔτ' ἄρ' ἐκ Δακίης, φίλ' εἰμί.
«Βύζη μοι, Βύζη κυδιάνειρα πατρίς.
«Φύσε Γεώργιος ᾗ εὐνῇ, Εὐφροσύνη τε με μήτηρ.
«Κλῆσις δέ μοι πέλει Σουλτάνα τῇ ἀβίῳ.
«Κωνσταντίνου δ'ἦν ἄλοχος Μιχαήλ Ραχοβίτζα.
«Δακῶν ἠδὲ Μυσῶν Κράντορος ἠγαθέου.
«Ἰού, ἰού, οὐκ ἐπὶ πάτρης μεῦ ἀπόλωλα
«Ἀλλ' ἐπὶ γῆς Μυσῶν πότιμος ἐμάρψατό με
«Τῷ τριτάτῳ ἔτει πρὸς τοῖς χιλίοις ἀπὸ Χ-οῦ
«Καὶ πεντήκοντα χ' ἑπτὰ ἑκατὸν ἔτι
«Ἥματι Σαββάτου τοῦ Ἰανουαρίου τε
«Τὰς ἀρχὰς περίπου, δευτέρᾳ δῆλον ὅτι».

Traducere:

„Nicĭ pământénă, nicĭ din *Dacia* nu sunt, amice.
Byza mie, Byza, producĕtóre de barbaţĭ glorioşĭ, îmĭ este patria
M'a născut *Gheorghios* soţieĭ sale şi mama *Eufrosina*
Numele meŭ este *Sultana* cea cu *viaţa scurtă.*
Şi eram soţia luĭ *Mihail Racovitza,*
A Domnitoruluĭ înţelept al *Dacilor* şi *Misienilor.*
Vaĭ! vaĭ! n'am murit în patria mea,
Ci sórta m'a răpit pe pământul *Misienilor*
In anul al treilea şi o mie de la Hristos
Plus cincĭdecĭ, şi şépte orĭ o sută (=1753)
In ḑiua de Sâmbătă a luĭ Ianuarie,
Cam pe la început, adică a două zi".

= No. 2 =

„Παρθενικὴ Μ α ρ ί α ὑπὸ τύμβῳ τῷδε τέθαπται.
Τέσσαρακαιδεκέτις τόνδε φυγοῦσα βίον.
᾽Αλλ᾽ ἡ μὲν μακάρων ἐπαγγάλλεται ἄρτι χορείαις
Οἷς γηνετῇσι δὲ λύπας καὶ στοναχὰς ἔλιπεν.
Ὄμμα γε οἴκου ἦεν, κοσμητὴ ἀγαοθοῖς, ἀρετῇ᾽ τε,
Κάλλεσιν ὁπλοτέροις, ἠθεσι γηρεοῖς".

αψπβ, ᾽Ιανουαρίου α.

Traducere:

„Fecióra *Maria* este ingropată subt acest mormînt.
„In vrîsta de patrusprezece anĭ a părăsit această viaţă.
„Pe când dînsa se bucură acuma în ceata celor fericiţĭ,
„A lasat părinţilor eĭ măhnirĭ şi vaite.
„Ea era ochiul caseĭ, impodobită cu bunătăţĭ şi virtuţĭ.
„Cu frumuseţele tinereţeĭ şi cu moravurile bătrineţeĭ".

1782, Ianuarie 2.

Deşi în inscripţiunea de mai sus nu se arată numele *de familie*, nici starea socială a părinţilor, totuşi după locul în care se află mormîntul (în interiorul bisericei şi nu departe de *Domniţa Racovitza*) trebue să conchidem că şi numită fecióră *Maria*, a fost *fiica* saŭ *ruda* vre-unuĭ Domnitor. Limba şi scandarea versurilor e ireproşabilă.

= No. 3 =

—„Τάφος (ὅδε) καλύπτει Σμαράγδαν Μαυρογένη, σύζυγον Δόμναν Σκαρλάτου Καλλιμάχη, τοῦ ἡγεμονευσαντος ἐν Μολδαβίᾳ χρόνους τοὺς ἑπτὰ ἐν πάσῃ [1]) εὐσεβείᾳ. Εὔξασθε πάντες, συγγενεῖς τε καὶ φίλοι, εὑρεῖν ἔλεος ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει τὴν κοιμηθεῖσαν ἐν ταύτῃ τῇ πατρίδι, τῷ χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ πέμπτῳ ἔτει ἑπτὰ σὺν τριάκοντα, μηνὶ μαρτίῳ, ἐν Κυριακῇ, τῇ εἰκοστῇ ἑβδόμῃ".— „Κεῖται πλησίον καὶ ὁ ἔγγονος ταύτης Σκαρλάτος, υἱὸς Ἀλεξάνδρου Καλλιμάχη"—.

Traducere:

„[Acest] mormînt ascunde pe *Smaranda Mavrogheni*, soţia —*Dómna* luĭ *Scarlat Callimach*, care a domnit în *Moldova* şépte anĭ cu tótă piositatea. Rugaţi-vĕ cu toţiĭ, rude şi amicĭ, ca să găsească milostenie în judecata viitóre aceia, care a adormit în această patrie în anul o mie opt-sute şi cinci, plus treĭzeci şi şeapte (=1842), în luna Martie, Duminica 27".

„Zace alăturea şi nepotul eĭ *Scarlat*, fiul luĭ *Alexandru Callimach*".

După acest epitaf grecesc maĭ cetim pe aceiaşĭ piatră şi rîndurile următóre în româneşte şi cu dată posterióră: „Aicĭ se odihneşte lângă fiul eĭ şi *Principesa Eufrosina* „*Callimachi*, născută *Cantacuzin* sevêrşită în Paris la 15 A-„pril 1875, în etate de 58 anĭ".

1) Pe piatra este sapat *πάσει*.

Se mai află în interiorul bisericeĭ încă 8 morminte, la 5 din ele se mai cetesc câte-va rînduri şi litere greceşcĭ, iar la cele 3 n'a remas nicĭ urmă de săpătură, inscripţiile fiind cu totul şterse.

= No. 4 =

In *ograda bisericeĭ* pe mormîntul *Eufrosineĭ Constantin Negri*, născută *Mavrogheni* cetim :

„Τῇ δ' Εὐφροσύνῃ, ἄλοχος Νέγρη Κωνσαντίνου
„Μαυρογενίς, ἱερὸν κοιμᾶται ὕπνον ἁγνή.
„Ἀνὼ δὲ βιοῦσ' ἔτεα ἡδ' ἑπτάκις δέκα
„Ἡγεμονίς, λίπεν οἷς πᾶσι πόθον ἀρετῆς.
„Ὀλβίστη πολίων Βυζάντιον, ὅτι τεκοῦσα
„ταύτην, τῶν ἀρετῶν τὸ ταμεῖον, ἔχεις".
Ἐν Ἰασίῳ, μηνὶ 5 Μαΐῳ, ἔτους σωτηρίου ᾳων'

Traducere:

„*Eufrosina*, soţia luĭ *Constantin Negri*, născută
„*Mavrogheni*, cea fără păcate, dórme aci somnul cel sfînt
„După ce a trăit şeptezecĭ şi douĭ de anĭ,
„De neam *domnesc*, a lăsat tuturor dorinţa virtuţeĭ sale.
„*Bizanţ*, [tu eştĭ] cea maĭ fericită dintre tóte cetăţile,
„Căcĭ [tu] aĭ născut-o pe dênsa, comoara tuturor virtuţelor".

Iaşĭ 5 Maĭ, anul mîntuireĭ 1850.

Frumosul mormînt pe marmoră albă a fost distrus de mânele nepióse a lucrătorilor cu ocaziunea ultimeĭ reparaţiĭ a bisericeĭ. S'ar putea însă lesne reculege într'un loc, înainte de a dispărea cu totul.

Lângă turnul Golieĭ, la *captaţia* apelor, instalată de domnitorul *Alexandru Moruzi*, se păstréză un leŭ de marmoră, din gura căruia curge în abondenţă apa într'un basen,

iar pe părete este aplicată o placă de metal cu următórea inscripţiune în limba greacă modernă şi în versurĭ, de renumitul poet, *Atanasie Christopoulos*, zis şi *„noul Anacreon“*, fost *căminar* şi *logofĕt* în Principatele Române (1772—1847). Iată şi această inscripţie, care se referă la aducerea apeĭ în Iaşĭ de câtră Domnitorul *Alexandru Moruzi*.

= No. 5 =

[1])*„Εἰς τὸν κόσμον τῶν ζῳδίων*	In cercul zodiac
Λέων εἶμαι φοβερός	sunt leul arĝĕtor,
Εἰς τὴν πόλιν Ἰ α σ ί ω ν	în oraşul Iaşĭ
Ὑδροχόος δροσερός.	un isvor rĕcoritor.
—	—
Ἐκεῖ φλόγας, ἐδῶ δρόσον,	*Acolo* rĕspândesc arşiţă
Ἐκεῖ πῦρ, ἐδῶ νερόν	iar *aci* rouă
Ἐξερεύγομαι καὶ χύνω	*Acolo* foc, *aci* apă,
Ἀπὸ φάρυγγα ξηρόν.	revărs dintr'un gâtlej uscat.
—	—
Ὅλην μ' ἤλλαξε τὴν φύσιν	Intréga fire mi-a schimbat,
Ὁ τῆς πολεως σωτήρ,	dătătorul apelor
Ὁ Ἀλέξανδρος Μορουζης,	Alexandru Moruzi
Τῶν ὑδάτων ὁ δοτήρ“.	*Salvatorul oraşuluĭ»*.

Mitropolia

Pe mormîntul Domniteĭ Smaranda Grigorie Ghica

In ograda Mitropolieĭ, unde e via, se păstrează o placă de mormînt, ruptă în douĕ, cu emblemele *Moldoveĭ* şi cu ur-

1. Aceste versurĭ s'au publicat dimpreună cu cele-l-alte poesiĭ lirice ale luĭ *Christopoulos*, precum şi în Revista *„Ἕσπερος“*. l. c.

mătórea inscripţiune, care cu greutate se cetește fiind literele cam șterse şi unite câte 2 şi 4 la un loc, după sistemul vechiŭ bizantin:

= No. 6 =

«Ἐνθάδε κεῖται ὑπὸ γαῖαν θανοῦσα
«Ἐλαμπροτάτη Δομνίτσα Σμαράγδα δῖα,
«Θυγάτηρ εὐσεβοῦς Ἡγεμόνος πάσης Δακίας
«Κυρίου Γρηγορίου Γκίκα, πρῶτα φέροντος
«Τῶν Βυζαντίων, γένους τε λαμπρότητι καὶ εὐσεβείᾳ».

Ἐν ἔτει ᾳψλζ' Ἰανουαρίου κβ'.

Traducere:

„Aci zace sub pămînt după moartea eĭ
„Prea-strălucita *Domniţă*, nobila *Smaranda*,
„Fiică a piosuluĭ *Egemon* al întregeĭ *Dacie*
„Domnul, Domnul *Grigorie Ghica*, fruntaşul
„Celor din Bizanţ, atât pentru strălucirea neamuluĭ cât şi
„[pentru piositate".

In anul 1738, Ianuarie în 22.

Biserica Frumoasa

Pe mormîntul *Roxandreĭ Ghica*, ce se află într'o dispărţire a bisericeĭ, sub catehumene, la stînga, se cetesce următórea inscripţie în limba *omerică* şi în *versurĭ*. Inceputul epitafuluĭ este compus în dialog, între trecător şi mormînt, cum se obicĭnueşte adese-orĭ la inscripţiile de pe morminte:

= No. 7 =

— Γηγενέων τύμβ', εἶπ' ἄγε μοι, τίνα ἔνδοθι κεύθεις;
— Γηγενέων οὐμιήν, γηγενέος δὲ νέκυν.

— Οὔνομα γοῦν, γένος ἔννεπε κευθόμενον, βίοτόν τε.
— Ἤτοι μὲν Γκικάδων κυδάλιμος γενεή,
Εὔκλεια δ' αὐτὰρ βιοτῆς πολυτλημοσύνη[1]) τε
Ἠδὲ φρεσὶν πυκινῇσ' ἤρατο κῆδος ἄβρον.
Πότνια ΡΩΞΑΝΔΡ', ἧς τόδε σῶμα πολύστονον ᾧδε,
Ψυχὴ δ' ἄρ θαλάμους ἀμφιπολοῖ μακάρων.
Εἰκαὶ δακρυόεις, ΡΩΞΑΝΔΡΑ, εἷλέ σε πότμος
Καὶ σε σκίρρος φεῦ γυιοφάγος[2]) δάμασε,
Τὴν γενεῇ περίβλεπτον ἰδ' αὖτε βίῳ προφέρουσαν,
Ἀλλ' οὗπερ οὐρανίας αὖτε γᾶς ἄρτ' ἔμολες,
Καὶ σὲ χαρμοσύνως θεότερπνα δώματα δέκτο
Τηθόσυνον, καμάτου ἆθλα ἀποληψομένην».

ᾳψπ' μηνὶ Φεβρουαρίῳ.

Traducere:

— „Pe cine din ceĭ de demult ascunḑĭ în interiorul tĕŭ,
[spune mormînte!
— Nicĭ de cum pe unul din ceĭ de mult, ci rĕmăşiţele pă-
[mênteştĭ ale unuĭ nobil pămêntean.
— Cel puţin spune-mĭ numele său, neamul ascuns şi viaţa.
— Acesta este *neamul slăvit* al *Ghiculeştilor*
Cu o viaţă glorioasă [însă] şi cu multă suferinţă:
Căt priveşte de înţelepciune a avut o mare faimă
Respectata *Dómna Roxandra*, a căruia trup mult necăjit
[zace aci
Iară sufletul eĭ planează în locaşurile fericiţilor.
Deşi, o *Roxandro*, te-a răpit mórtea cea crudă
Şi te-a doborît, vaĭ, *schirosul*, care róde mădularile corpuluĭ,
Pe tine cea din neam renumit şi cu viaţă aleasă
Insă în impĕrăţia ceruluĭ, unde de curînd aĭ sosit

---

1) Cuvînt frumos, compus după regulele gramaticale, care însă nu se află în dicţionarile l. elene.

2) Pe piatră este sculptat γυιοράγος, póte prin schimbarea luĭ φ în ρ din partea sculptoruluĭ, dar şi cuvîntul γυιοράγος deşi nu e întrebuinţat este bine format de γυῖον + ῥήγνυμι.

Te aŭ primit cu bucurie locaşurile cele plăcute ale luĭ Dum-
[nezeŭ
Şi cu bucurie te-aĭ dus, căcĭ veĭ primi rĕsplata ostenelelor tale".

[1780].

Placa sepulcrală e impodobită cu diferite ornamente gliptice (*sórele* şi *luna*, care nu lipsesc maĭ la tóte mormîntele vechĭ, adică *ziua* şi *nóptea*, saŭ *viaţa* şi *mórtea*, cu alte cuvinte *eternitatea*) precum şi emblemele Domnitorilor Moldovenĭ. *Limba* şi scanḑarea versurilor şi în acest epitaf este ireproşabilă, afară de unele scăpărĭ a *dalţeĭ* sculptoruluĭ în privinţa accentuluĭ, saŭ a redăreĭ ortografieĭ (de 2 orĭ η în loc de υ). Atăt acest epitaf căt şi cele-l-alte din colecţiunea noastră în *versurĭ omerice* trebue să fie, precum am accentuat-o deja şi la Introducţiunea acesteĭ fascicule, nişte compunerĭ ale *profesorilor Academieĭ Domnescĭ din Iaşĭ*, şi fórte probabil, ale mareluĭ elenist, *Neofit Cavsocalivitul* (*Νεόφυτος ὁ Καυσοκαλυβίτης*), despre care vezĭ Fascicula I pag. 36.

Biserica St. Spiridon

La întrarea în biserica *St. Spiridon* sunt 9 mormînte de marmoră albă; la şése din ele s'a perdut orĭ-ce urmă de litere, iar cele-lalte treĭ aŭ inscripţiile conservate, una cu litere slavone şi două greceştĭ. Din aceste din urmă două, una se referă la Domnitorul *Grigore Ghica*, ucis prin porunca S. P. în anul 1777, ĭar cealaltă la *Ión*, fiul domnitoruluĭ *Calimach*, amândouă în limba elină veche şi în versurĭ, cea din urmă în trimetre iambice şi într'un stil duios şi fórte mişcător:

= No. 8 =

„Φύτλις τῶν πάντ ρα ΓΚΙΚΑΔΩΝ, ὧν μ'ἐκγεγαῶτος
ΓΡΗΓΟΡΙΟΙΟ γε Δαχῶν Ἡγεμόνος δ' ἀγλαοῖο

Εὐσεβίην ἐπιειμένου ἐκ προγόνων τοιῶνδε
Κεύθει στήλη ἥδε δέμας[1] *κείνου εὐτύκτως,*
Ἀώρου δήπου ἐξαρπασθέντος θανάτοιο,
Νῦν δέ γε ναίει οὐρανίοις ὄντως παστᾶσι.“

ᾳψοζ' Σεπτεμβρίου α'.

Traducere:

«Această piatră frumos cioplită (=*εὐτύκτως*) ascunde trupul aceluia, care a fost din neamul renumit al *Ghiculeştilor* (adică) luĭ *Grigore*, ilustrul domnitor al Dacilor, celuĭ *învălit* (înzestrat) cu pietate (şi) de *ast-fel* de strămoşĭ, fiind răpit de o mórte *prematură*[2]), iar acum locueşte în locaşurile ceruluĭ».

1777 Septembrie 1.

Pe aceeaşĭ placă se ceteşte şi următorul mic epitaf maĭ recent, referitor la fiul seŭ, *Scarlat*.

= No. 9 =

”Θῦμα φεῦ! ἰητρῶν ἀμπαῦσατο
τόνδε ὑπὸ λᾶαν Σκαρλάτος
Ὁ Γκικάδης Γρηγορίοιο πάϊς”.

1828 Ἰανουαρίου στ'.

Traducere: «Victimă, vaĭ, a medicilor se odihneşte acuma sub acéstă piétră, *Scarlat*, fiul luĭ *Grigore Ghica*».

1828 Ianuarie 6

= No. 10 =

«Ὁρᾷς νεκρὸν τόνδε, οὗ καταστάζω δάκρυ;
Τοῦτον γ' ἔτεκον, κἄφερον ἐπ' ὠλέναις.
Ἀλλ' οἴμ', οἴμ' οὐκέτι ἐγώ σοι μήτηρ
Ἰωάννη μοι, χρυσομορφόν μοι τέκνον,

---

1) In revista „*Ἕπερος*“ (No. 94 pag. 342) unde s'a publicat întâiaşĭ dată acest epitaf (vezĭ introducţ.) se ceteşte „*ΜΙΣΚΙΕΙΝΟΝ*“ (?!) după greşită lectură a d-luĭ Criticos. Negreşit că trebue cetit, cum am reprodus maĭ sus „*δέμας κείνου*“ = „trupul aceluia“.

2) Aici se face alusia la *uciderea* Domnitoruluĭ,

Κλεινοῦ πατρός, Γρηγορίου Βόδα
Καλλιμάχου, ὃς αὖθις ἄρχει Δακίης
Ἐμοί τε Δόμνης, ἣγ' Ἑλένη ἀκούω
Μαυροκορδάτων ἕλκουσα σειρὰν γένους
Αἴ, αἶμοι, μοι, γλυκὺ τέκνον τέτρωμαι, σπλάγχνα
Σοῦ στερηθεῖσα, ἆρ' εἰσέτι βιώσω;».

Ἐν ἔτει ᾳψξθ' Μαΐου ιγ'.

Traducere: „Veḑĭ acest mort, pentru care vărs lacrimĭ? / Pe acesta eŭ l'am născut şi l'am purtat în braţe. / Dar vaĭ, vaĭ mie! eŭ nu-ţĭ maĭ sunt mamă. / *Ión* al meŭ, *fĕtul meŭ frumos*, fiul tatăluĭ glorios, al luĭ *Vodă Grigorie* / *Calimach*, care din noŭ domneşce peste *Dacia* / şi al meŭ al Domniţeĭ, care mĕ numesc *Elena* / trăgênd şirul ginţeĭ mele din *Mavrocordaţĭ* / Vaĭ! Vaĭ mie! copilul meŭ dulce! sunt străpunsă în inimă / de óre-ce m'am lipsit de tine. / Óre voiŭ maĭ trăi?".

Anul 1769, Maĭ 13.

Cele 2 versurĭ de la început, cu o mică variantă sunt luate din „*Ecuba*" luĭ *Euripide* vers. 860—862.

«*Ὁρᾷς νεκρὸν τόνδ', οὗ καταστάζω δάκρυ;*
τοῦτόν ποτ' ἔτεκον κἄφερον ζώνης ὕπο»,

şi precum acolo nenorocita regină a *Troenilor*, *Ecuba* avênd înaintea eĭ mort pe fiul eĭ iubit, *Polidor*, se vaietă adresându-se către Agamemnon, tot ast-fel aci nenorocita domniţă-mamă, *Elena Callimach*, născută *Mavrocordat*, se jăluesce pentru mórtea prematură a iubituluĭ eĭ fiu în epitaful de maĭ sus, care din causa caracteruluĭ mişcător, ne face aprópe să credem că a eşit nu din mâna unuĭ elenist *strein decedatuluĭ*, dar póte compunerea e însuşĭ a tatăluĭ *Domn* saŭ a Domniţeĭ mamă, carĭ precum se scie, eraŭ fórte bine versaţĭ în limba şi literatura elină.

In curtea aceleiaşĭ bisericĭ se află şi alte morminte cu inscripţiĭ greceştĭ, din care reproducem acĭ aceea ce se

află pe mormîntul unuĭ diplomat ilustru şi anume *Panaghiodoros*, Protosicritul sublimeĭ Porţĭ, consilier intim al curţeĭ Prusiace, plenipotenţiar la tractatul din *Cainargic* şi consilier intim al împărăteseĭ *Ecaterina* a II-a a tuturor Ruşilor, decorat cu ordinul Sf. Vladimir etc. etc., după cum se arată pe mormînt, prin urmare un *personagiŭ însemnat.*

Pe aceeaşĭ placă se află o inscripţiune şi în limba slavonă. Inscripţia grecéscă are două părţĭ : cea dintăia în prosă şi în l. neoelină, în care se descriu demnităţile ce le-a avut decedatul ; iar partea a 2-a a epitafuluĭ e în versurĭ şi în l. clasică :

= No. 11 *a* =

«*Εἰς τὸν ἐνδοξώτατον καὶ ἐξοχώτατον κύρ. Παναγιόδωρον, πολϋϊδρύν τε καὶ πολυμαθέστατον ἀσιγκρίτην τῆς ὀθωμανικῆς Πύλης, βασιλέως τε Πρωσσίας, βουλευτὴν ἴδιον, εἶτα τοῦ ἐν Καϊναρτζικίῳ τρακτάτου παρεδρεύσαντα, καὶ παρὰ τῆς Αὐτοκράτορος τῶν Ρώσσων, Αἰκατερίνης τῆς δευτέρας τῷ τοῦ ἰδίου βουλευτοῦ ὀφφικίῳ τιμηθέντα καὶ τῆς ταινίας τοῦ Ἁγίου Βλαδιμήρου καβαλλιέρον γενόμενον, τελευτήσαντα ἐν Ἰασίῳ τῆς Μολδαβίας ἐν ἔτει ᾳφϑ' (1709) κατὰ μῆνα Μάϊον, ἐπὶ Ποτεμκίνου ἐκστρατείας βιώσας ἔτη ἑξήκοντα καὶ ἕν*».

= No. 11 *b* =

ΕΠΙΤΑΦΙΟΝ

«*Περίδων τρόφιμον, Παναγιόδωρον Νικοβούλου,*
Μακεδόνων χώρη ἤγαγεν εἰς βίοτον,
Μολδαβίη δέ θανόντα τάφῳ μιν κέκευθε,
Σῶμα λέγω κείνου, πνεῦμα πόλονδ' ἵκετο,
Φήμην ὤδε λιπὼν μερόπεσσιν κῆδος τ' ἄλγιστον,
Οὐγὰρ ὀλεῖτ' ἀνδρῶν εὔκλεια ἀρετῆς».

Traducere : *a*) «*Panaghiodor*, prea înţeleptul şi prea învĕţatul Prim-Secretar al Porţeĭ Otomane şi Consilierul regeluĭ Prusieĭ, care după aceea a luat parte la tractatul din Cainargic, şi a fost rîdicat la demnitatea de consilier intim din partea împĕrăteseĭ Ruşilor, Ecaterina a II-a şi cavaler

al ordinului Sf. Vladimir, a murit în Iaşul Moldoveĭ în anul 1709, în luna Maĭ, pe timpul expediţiuneĭ luĭ Potemkin, în vrîstă de 61 anĭ».

b). «Pe intimul *Pieriḑilor* (muzelor) *Panaghiodor*, fiul luĭ *Nicobulu*,/ *ţara Macedonienilor* l'a adus în viéţă, / ĭar *Moldova* mort l'a ascuns sub acest mormînt, / pe trupul adecă aceluia, ĭar sufletul sĕŭ s'a suit în cer, / lăsând faimă aci între muritorĭ şi glorie neuitată, / *căcĭ nu se pierde slava virtuţiĭ bărbaţilor* /».

Tot în aceeaşĭ curte se repausézĕ *Anastasie Simu* din Minciu (*Μέτσοβο*) în *Epir*, care a funcţionat ca medic primar în spitalul Sf. Spiridon timp de 30 anĭ şi a murit în Iaşĭ la 2 Maĭ 1829. Reproducem şi simpla inscripţiune în limba grecească modernă de pe mormântul luĭ:

= No. 12 =

„Ἐνταῦθα κεῖται ὁ Ἀναστάσιος Σίμου ἐκ Μετσόβου, ὁ ἀρχιατρὸς τριάκοντα χρόνους τοῦ ἐνταῦθα νοσοκομείου τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος. Ἐν Ἰασίῳ 1829, Μαγίου β'".

Sub clopotniţa bisericeĭ Sf. Spiridon se păstrézĕ două inscripţiunĭ cu litere aurite, referitóre la isvorul de apă, adusă de domnitorul Grigore Ghica, din care una *turcéscă* şi una în limba elină rimată, pe care o reproducem aci:

= No. 13 =

«Πηγὴ Σιλωάμ, Σολομῶν Κολυμβήθρα,
Ἁγίου θαυματουργοῦ Σπυρίδωνος τὰ ῥεῖθρα
Πηγάζοντα, ἴασιν νοσοκομείῳ,
Τροφήν, ζωὴν ἅπασιν ἐν Ἰασίῳ,
Ὁ τρίτος Γρηγόριος Γκίκας δωρεῖται,
Ὁ Ἀλεξάνδρου, χάρις ὑπερεκχεῖται.
Οἱ διψῶντες ἴδετε κρουνοὺς ναμάτων,
Δεῦτε ἀπολαύσατε ζωῆς ὑδάτων».
Ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς πανευκλεοῦς αὐτοῦ αὐθεντείας 1765 Ἰουλίου 20.

1. S'a publicat în „Ἑσπερος" No. 147 pag. 36 fără a se ţine samă de versurĭ.

Traducere. „Isvorul luĭ *Siluam*, cristelniţa luĭ *Solomon* / a Sf. Spiridon, făcător de minunĭ, isvorul, / care isvoresce spre însănătoşirea bolnavilor, / pentru desfătarea şi viéţa tuturor locuitorilor din Iaşĭ / Grigore Ghica al treilea, fiul luĭ Alexandru / îl dăruesce; bine-facerea se revarsă asupra tuturor. / Ceĭ setoşĭ vedeţĭ scursul apelor, / veniţĭ şi vĕ bucuraţĭ de apa dătătoare de viéţă /".

„In anul al 2-lea al prea ilustreĭ sale domniĭ 1765 Iulie 20".

In interiorul bisericeĭ pe icóna Sf. Spiridon, sculptată în aur şi argint se află urmĕtórea dedicaţie a piosuluĭ donator, *Ión Hatman Cantacuzen*, cu data de 12 Decembrie 1768:

= No. 14 =

„Δέξαι Ἰωάννου γε Χατμάνου τόδε
Δῶρον, Σπυρίδων, Καντακουζηνοῦ, μάκαρ".
1768: Δεκεμβρίου 12.

Adică: „Primesce din partea luĭ *Ión Hatman Cantacuzen*, acest dar, fericite Spiridoane!".

Bis. Sf. Dimitrie a Balşilor

In acéstă veche biserică, reparată de curând, să păstréză 5 plăcĭ de morminte, dintre care 3 cu inscripţiĭ românescĭ cu litere cirilice, iar 2 cu urmĕtoarele inscripţiunĭ grecescĭ:

= No. 15 =

„Πουλχερία Γιανικόλεα, σύζυγος Γεωργίου Μπάλσα, μεγάλου βεστιάρη ἐτάφη ὧδε κατὰ τὸ 1792 Ἰανουαρίου 12, ἥτις παρακαλεῖ τοὺς βλέποντας τὸν τάφον τοῦτον εὔχεσθαι αὐτῇ παρὰ κυρίου συγχώρησιν /".

Traducere: „*Pulcheria Ianicolea*, soţia luĭ *Gheorghe Balş*, mare vistier, s'a îngropat aci pe la anul 1792 Ianuarie 12, care rógă pe ceĭ carĭ vĕd acest mormînt, să-ĭ doréscă iertare din partea luĭ Dummnezeŭ".

Scanned with OKEN Scanner

II) Următoarea inscripţiune e compusă în versurĭ anticĭ şi într'o limbă omerică. Iat'o:

= No. 15 =

— «Τίς ποτε κεῖται λίθον ὑπαὶ τόνδ, ἔννεπε τύμβε!
— Μπάλσεω Γεωργίου ἥδ' Ἑλένη θυγάτηρ,
Ροδοκάνοιο κεδνὴ ἔμφρων τ' ἄλοχος Ρωσσέτοιο,
Τὴν ἕλε πότμος μέσῃ ἐν ἡλικίῃ.
Κάλλιπε πόσει πένθος ἄληστον, πᾶσί τε πάσαις
Ἔξοχα δὲ σφετέρῃς' θυγατέρῃσι φίλῃς
Τῶν οὔτευ ὑμέναιον ἄκουσε τεκοῦσά περ ἑπτά,
Τοῦθ, ὅ μάλιστ' ἐλύπει τ' ἄλλα δ' ἀγαλλομένη.»

1798 Σεπτεμβρίου 13.

Traducere:

— «Cine zace sub acéstă piétră? Spune morminte!»

— „Acésta e *Elena* a luĭ *Gheorghe Balş* fiică, / ĭar soţia înţeléptă şi cinstită a luĭ *Radocan Roseti.* / Pe acésta a răpit'o sórta în vrăsta mijlocie. / A lăsat soţuluĭ jale fără mângâiere precum şi tuturora / şi maĭ ales fiicilor sale iubite / al căror *hymeneŭ* nu l'a auḑit deşi a născut şapte. / Acésta este ceea ce o mâhnea prea mult în mijlocul bucuriilor sale/".

1798 Septembrie 13.

Una lângă *alta* zac în biserica *familieĭ*, *mama* (*Pulcheria Balş*) şi *fiica* (*Elena Radocan Rosetti*), mamă şi acésta la rândul eĭ a şépte tinerĭ vlăstarĭ, a cărora nuntă nu a ajunsese, precum zice epitaful vers. 7, «ceea ce o măhnea în mijlocul bucuriilor». Versul al 5-lea *abea* se poate descifra, literele fiind în mare parte şterse, aşa că a trebuit maĭ mult să fi *ghicit* de cît citit.

Dar unde se odihneşte părintele familieĭ, *Gheorghe Balş?* In partea stângă a bisericeĭ pe lîngă *amvon* este o placă de marmoră de Carara, sclipitoare, négră cenuşie, cu ornamente arhitectonice de un stil *grecesc clasic,* asupra căreia se maĭ păstréză câte-va litere de metal aurite, cele l'alte fiind răpite de o mână nepioasă, în credinţă că ar fi de aur. Reproducem aci aceste litere împreună cu golurile lor:

= No. 16 =

«(B) : A Λ Σ Λ : (Γ) E . : . Γ I . : N . ˙ . . T . . : : TA:::::
Γ : Γ K . . : : Λ . : I . : . . ΣI : . Y Λ X : P I : . . : T I : :
(Σ) T Λ' (Λ) N Y . : K E : . Σ I T' : : : ' : : : : : : I P Λ : : :
: . : : . . . . . I (Λ) Λ E Ξ : : P E ˙ : : . : :»

fără a încerca în zadar reconstruirea lor, afară de versul I. care *pare* a fi sunat astfel :

«*Βάλσαν Γεώργιον, μέγαν βεστιάριον, τάφος ὅδε καλύπτει*».

adică : „Pe *Gheorghe Balş, mare vestiar, ascunde acest mormînt*"; e vorbă adică de *şeful familieĭ*, soţul *Pulchereĭ* şi tatăl *Eleneĭ*. Precum mi-a ḑis bătrînul *dascal*, care de la 1856 n'a părăsit acéstă biserică, literile ar fi fost răpite cu vre-o sută de anĭ înainte, de o mână păgână.

Biserica Sf. Sava

Deasupra porţeĭ bisericeĭ *Sf. Sava*, fóstă mănăstire închinată Sf. Mormînt, se păstrează încă următoarea inscripţiune, cea maĭ veche din colecţiunea noastră :

= No. 17 =

»*Ὁ θαυμάσιος οὗτος καὶ ἀξιέπαινος θεῖος Ναὸς ἀνεκαινίσθη ἐκ βάθρων παρὰ τοῦ πανευσεβεστάτου ἄρχοντος, Ἰωάννου Ποστελνίκου, ἀνεψιοῦ τοῦ τεθνημένου ἄρχοντος, Σκαρλάτου ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, ἡγουμενεύοντος τοῦ Ἱεροθέου, Ἱερομονάχου ἐκ τῆς ὑπερφήμου νησου Κύπρου, καὶ πρωτομάστορος Γρηγορίου ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως*». «*Ἔτος ἀπὸ κτ. Κ.* 7133, *μὴν Ἀπρίλιος* 12 (=1625)».

Traducere : „Acéstă minunată şi mult slăvită biserică dumnezeéscă s'a reparat din temelie de către prea evlaviosul arhon, *Ión postelnic*, nepotul rĕposatuluĭ arhon, *Scarlat* din Constantinopol, fiind egumen *Ierofteĭ* Ieromonah, din mult renumita insulă *Cipru*, prim-architect fiind *Grigorie* din Ţarigrad".

«In anul (scris cu litere *slavone*) 7133 [1626] de la creaţiune, luna Aprilie în 12».

In interiorul bisericeĭ se maĭ păstréză treĭ morminte cu inscripţiĭ, din care două grecescĭ:

= **No. 19** =

I

«Ὧιδε κλεινὸς ἐτάφη
Βεστιάριος Μέγας,
Θεόδωρος Παλλάδης,
Μολδαβίῃ γεγονώς.
Ἐν ἔτει 1755 Φεβρ. 1.

—

«Μετετάφη δὲ ἔτι
ἐνθάδε υἱὸς αὐτοῦ,
Κωνσταντῖνος Παλλάδης,
Μέγας λογοθέτης Μολδαβίης
Ἐν ἔτει 1798 Δεκεμβ. 22».

= **No. 20** =

II

«Ἐνθάδε κεῖται ὁ μακαρίτης Γρηγόριος Παλλάδης, ὁ Μέγας Ποστέλνικος, ὃν ὁ κύριος νὰ ἐπιτάξῃ ἐν τῷ χορῷ τῶν δικαίων. Κεκοίμηται τῇ γ'. Ἀπριλίου ϛωκη' 1828»..

Traducere: I „Aci s'a îngropat / renumitul *mare vistier* / *Teodor Paladi*, / care a fost din Moldova / în anul 1755 Februarie 1 "./ „S'a îngropat încă aci şi fiul sĕŭ *Constantin Paladi*, mare logofĕt al Moldoveĭ în anul 1798 Decembrie 22".

II. „Aci zace reposatul *Grigorie Paladi*, mare postelnic pe care Domnul să-l rânduéscă în şirul celor drepţi. A rĕposat la 1 Aprilie 1828".

Se maĭ păstréză maĭ multe inscripţiĭ grecescĭ din timpurile maĭ *recente* pe sf. Icóne acoperite cu argint şi aur, care arată pe pioşiĭ donatorĭ. Dăm aci cele săpate pe icónele cele maĭ preţióse, lucrate în aur, argint şi pietre scumpe.

Pe icóna Sf. Sava se află urmĕtórea inscripţiune:

= **No. 21** =

«Ὁ θεοφόρος Ἅγιος ἡγιασμένος Σάββας, Πατὴρ ἡμῶν.»

—

«Ἡσεβασμία αὕτη εἰκὼν ἐκοσμήθη δι' ἐξόδων τοῦ Ἄρχοντος Κομήσου, Παναγιώτου Παπάζογλου, καὶ ἀφιερώθη

τῇ ἱερᾷ ταύτῃ Μονῇ εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ καὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ γονέων. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1849.»

Adică: „*Purtătorul de Dumnezeŭ, sfîntul şi sfinţitul Sava*, tatăl nostru. Acéstă venerabilă icónă s'a împodobit prin cheltuiala proprie a luĭ Arhon Comesul, *Panaghiote Papazoglu*, şi s'a consacrat acesteĭ sf. monastirĭ spre pomenirea sa şi a părinţilor».

Pe icóna argintată a *maiceĭ Domnuluĭ* se află o inscripţiune identică. Pe icóna *Mântuitoruluĭ* aceaşĭ inscripţie. Pe altarul bisericeĭ să păstréză un *obiect de artă* în argint masiv, reprezentând o bisericuţă în dimensiune cam de 40 c. m. cu următórea inscripţiune:

= No. 22 =

„*Δαπάνῃ τοῦ Παναγίου καὶ ζωοδόχου Τάφου, σπουδῇ δὲ καὶ ἐπιστασίᾳ τοῦ πανοσιωτάτου ἁγίου Ἀρχιμανδρίτου, Ἐξάρχου τοῦ Παναγίου Τάφου, Κυρ Ἀθανασίου Καμπάνη. Ἐν Ἰασίῳ, ἔτει σωτηρίῳ ᾳωξ'* (=1860).

Χείρ Κωνσταντίνου Καλλιπολίτη".

Traducere: „Cu cheltuéla prea sfântuluĭ şi dătătoruluĭ de viéţă *Mormînt*, ĭar prin zelul şi supravegherea prea cuviosuluĭ şi sfîntuluĭ Archimandrit, Exarhul sf. Mormînt, Kir *Atanasie Cambanis*, în Iaşĭ anul mântuireĭ 1860 prin mâna luĭ *Constantin Calipolitul*".

In biserică se păstréză şi portretul patriachuluĭ din Jerusalim, *Atanasie*, cu următórea inscripţiune şi dedicaţie:

= No. 23 =

„*Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ἀθανάσιος*".

„*Ἅπασι τοῖς ἐν Μολδαβίᾳ ἱεροῖς Ἁγιοταφητικοῖς Μοναστηρίοις προσηνέχθη ἵνα ἓν ἀντίτυπον, ἱστορηθὲν φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ ἐπιτροπεύοντος Π. Παπάζογλου ἐν ἔτει* 1842".

In curtea aceleaşĭ bisericĭ se păstréză treĭ morminte cu inscripţiĭ grecescĭ, dintre care cel maĭ însemnat şi maĭ

bine conservat, distins şi prin ornamentaţia sa sculpturală, este al numituluĭ arhimandrit şi exarh, *Atanasie Cambanis*, născut în insula *Andros* a Archiepelaguluĭ, în anul 1802 şi rĕposat în 2 Aprilie 1861 în Iaşĭ. Iată epitaful:

= No. 23 =

«Τὸν μάνδρης ἱερῆς, Τύμβου θεοδέγμονος, ἄρχον,
Τύμβος ὅδ' εὐσεβίης, Ἀθανάσιον ἔχει,
Πλεῖσθ' ὅσα ἑοῖς ἑτάροις καὶ πατρίδι
ἐσθλὰ Ἔοργεν,
Ἄνδρου ἐκγεγαὼς τῆς φιλοχριστοτάτης.
Ἱεροῖς δ' ἐν Σολύμοις τιέσκετο, οἷα σαόφρων,
Τοῖσι τ' ὄνησις ἔην ζήλῳ ἀδελφοσύνῳ,
Νῦν δ' ἐπιεσσάμενος Δακικὴν ἐριβώλακα αἶαν
Ἔλπεται ἐμβατέειν τοῖσι ἄνω Σολύμοις». După epitaful urméză următórea scurtă biografie în proză: *«Ἀρχιμανδρίτης, Ἀθανάσιος Καμπάνης, Ἔξαρχος τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Μολδαβίᾳ. Ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ Ἄνδρῳ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἐν ἔτει* 1802. *Ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ τῇ* 2 *Ἀπριλίου* 1861 *ἐν Ἰασίῳ τῆς Μολδαβίας. Αἰωνία σου ἡ μνήμη, ἁγιομακάριστε πάτερ!».*

Traducere: «Pe fruntaşul turmeĭ sfinte a sf. Mormînt / acest mormînt de pietate îl adăpostesce, pe Atanasie./ Multe şi nenumĕrate bunătăţĭ făcu el amicilor şi *patrieĭ* / trăgêndu-şĭ origina din *Andros*, / în Ierusalimul cel sfânt era prea onorat ca un om cumpĕtat; el era de mare folos prin zelul sĕŭ cel frăţesc, / ĭar acum învălit cu pămîntul cel roditor al Dacieĭ / speră să rĕsbéscă în *Ierusalimul cel de sus*".

Pe pragul uşeĭ fósteĭ şcolĭ profesionale *Sf. Sava*, unde era altă dată localul *şcóleĭ grecescĭ* cu acest nume, se păstra altă dată urmĕtórea inscripţiune, publicată în revista ilustrată «Ἕσπερος» (No. 147 anul 1887), referitóre la reparaţia făcută la 1820 acestuĭ local, care acum a dispărut cu totul făcênd loc frumóseĭ clădirĭ de astă-ḑĭ:

= No. 24 =

«Χρόνῳ σαθρωθὲν καὶ φθαρὲν τόδε δῶμα
Κατωπτεύετο, οἰκτρὸν θέαμα πᾶσι.

Κλυτὸς δ' ὁ λάτρις τοῦ Παναγίου Τάφου
Καὶ γόνος σεπτὸς Πελοποννήσου, γεραρὸς Γρηγόριος
Ἀρχιμανδρίτης, φέριστον ἤδη ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων,
Ἀτραπὸν ἰθύνοντος τοῦ Πατριάρχου τῆς ἁγίας Γῆς
Κυρίου Πολυκάρπου, ἔτει σωτηρίῳ ᾳωκ (1820).»

Traducere: „Putreḑită şi stricată de timp, acéstă clădire oferea tuturora o privelişte durerósă, ĭar renumitul închinător al Sf. Mormînt şi fiul respectabil al *Peloponesuluĭ*, venerabilul *Grigorie Arhimandritul*, a reclădit-o din temelie, tare frumos pe timpul cârmuireĭ sfîntuluĭ oraş de către patriarhul Kir *Policarp*, în anul mîntuireĭ 1820".

Bis. Sf. Apostolĭ (Bărboĭ)

In pragul de sus al acesteĭ bisericĭ, fóstă mănăstire închinată, se cetesce următórea inscripţiune în grecesce:

= No. 26 =

«*Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ εὐσεβεστάτου Αὐθέντου ἡμῶν καὶ Ἡγεμόνος πάσης Μολδαβίας, Μιχαήλ Γρηγορίου Στούρζα. ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτου Βενιαμίν, ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων καὶ ἀνωρθώθη ὁ περικαλλὴς καὶ θεῖος οὗτος Ναός, ὁ σεμνυνόμενος ἐπὶ τῇ ἐνδόξῳ μνήμῃ τῶν Πανευφήμων Ἀποστόλων καὶ πρωτοκορυφαίων, Πέτρου καὶ Παύλου, καὶ ἐτελειώθη δ' ἐξόδων καὶ δαπάνης τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ ὄρει τοῦ Ἄθωνος ἱερᾶς καὶ σεβασμίας βασιλικῆς καὶ Πατριαρχικῆς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου εἰς μνημόσυνον αἰώνιον τῶν μακαρίων καὶ ἀειμνήστων κτιτόρων καὶ παντὸς τοῦ γένους τῶν εὐγενεστάτων Στουρζέσιδων, τῶν ἀφιερωσάντων τὸ ἱερὸν Μοναστήριον Μπαρμπόϊ τῇ ἱερᾷ μεγάλῃ μονῇ τοῦ Βατοπεδίου ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Ἡ δαπάνη αὕτη ἐγένετο διὰ πόνων καὶ ἱδρώτων πολλῶν τοῦ ταπεινοῦ μητροπολίτου Εἰρηνουπόλεως καὶ Βατοπεδίου Γρηγορίου ὑπὲρ ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας. Συνεργείᾳ τε καὶ ἀγρυπνῳ ἐπιστασίᾳ εἰς τὰ τῆς οἰκοδομῆς ταύτης τοῦ Ἀρχιμανδρίτου καὶ Ἐξάρχου, Διονυσίου τοῦ Βατοπεδινοῦ. Ἐτελειώθη δὲ ἐν ἔτει σωτηρίῳ ᾳωμδ'* (1844), *κατὰ μῆνα Ἰανουάριον. Ἐκτίσθη διά*

τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀνδρέου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, Ἀθανασίου καὶ Γεωργίου, Γραικῶν ἐκ Σισανίου ἐπαρχίας». Care în traducţiune românéscă sună asf-fel:

„In timpul domnieĭ prea piosuluĭ *Domnitor* şi *Principe* al *Moldoveĭ* întregĭ, *Mihail Grigore Sturza*, arhiereŭ fiind prea Sf. Mitropolit *Veniamin*, s'a construit din temelie şi s'a rădicat acéstă prea frumoasă şi dumnedeéscă biserică, care este închinată memorieĭ glorióse a prea slăviţilor şi corifeilor dintre apostolĭ, *Petru* şi *Pavel*, şi s'a sfărşit prin cheltuéla sfinteĭ şi slăviteĭ mănăstirĭ regale şi patriarhale *Vatopedion* de pe *Sfîntul Munte*, pentru vecĭnica pomenire a fericiţilor şi neuitaţilor ctitorĭ şi a neamuluĭ întreg a prea nobileĭ familiĭ *Sturza*, care a închinat sf. mănăstire *Bărboĭ* mareĭ şi sf. mănăstirĭ *Vatopedion* spre iertarea păcatelor lor. Acéstă cheltuélă s'a făcut prin multa muncă şi sudóre a prea smerituluĭ *Mitropolit Irinopoleos* şi *Vatopedion Grigorie*, pentru mântuirea sa sufletéscă, cu concursul şi supravegherea fără odihnă în tot timpul zidireĭ a Arhimandrituluĭ şi Exarhuluĭ, *Dionisie Vatopedinos*. S'a sfîrşit în anul mântuireĭ 1844 în luna Ianuarie. S'a zidit prin arhitectul *Andreĭ* şi tovarăşiĭ sĕĭ, *Atanasie* şi *Gheorghie*, *grecĭ* din eparhia *Sisanion*".

In acéstă biserică se păstréză icóna Sf. Apostolĭ, sculptată pe o placă de marmoră cu următórea inscripţiune:

= No. 27 =

«Αὕτη ἡ ἁγία εἰκὼν ἐλαξεύθη διὰ χειρὸς τοῦ ἰδίου ἀρχιτέκτονος τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας ταύτης, Ἀνδρέου Καρύδη (1841).» Adică: „Acéstă sf. icónă s'a sculptat de mâna proprie a arhitectuluĭ acestuĭ sfînt locaş, *Andreĭ Caridis* (1841)".

In partea dréptă a bisericeĭ e zidită în părete *o criptă* (mausoleŭ) în marmoră négră de Carara, cu litere săpate în aur şi cu o ornamentaţie sculpturală antică a familieĭ *Sturza* cu următórele treĭ inscripţiunĭ, două în *grecesce* şi una în *românesce*, precum urmézĕ:

= No. 28 =

α) „Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται.“—Σανδούλῳ Στεφάνῳ Στούρζᾳ προκρίτῳ ἄρχοντι καὶ βεστιάρῃ Μολδαβίας, γεννηθέντι ἔτει 1758, πρὸς κύριον ἐκδημήσαντι τῇ 7 Ἰουνίου 1831. Ὁ υἱὸς λογοθέτης Κωνσταντῖνος Στούρζας ἀθανάτου εὐγνωμοσύνης χαριν τὸ μνημεῖον τοῦτο ἀνήγειρε“.

β) «Αἰκατερίνῃ Στούρζᾳ, θυγατρὶ Κωνσταντίνου Μορούζη, Ἡγεμόνος Μολδαβίας, γεννηθείσῃ ἔτει 1767, πρὸς κύριον ἐκδημησάσῃ τῇ 25 Φεβρουαρίου ἐν ἔτει 1835.»

γ) «Aci odihnesce robul luĭ D-ḑeŭ, *Alexandru Mihail Sturza*, născut la 1794 adormit la 1849. Veşnica luĭ pomenire!»

a) «Acel, care crede în mine şi dacă moare, va trăi». «Luĭ *Sandul Ştefan Sturza*, *arhon* fruntaş şi vistierul Moldoveĭ, născut în anul 1758 şi adormit întru Domnul în 7 Iunie 1831».

b) «*Ecaterineĭ Sturza*, fiica luĭ *Constantin Moruzi*, *Domnitorul Moldo-Valachieĭ*, născută în anul 1767 şi adormită întru Domnul la 24 Februarie 1825».

„Fiul, *Constantin Sturza Logofĕt*, spre recunoştinţă nemuritóre, a rădicat acest monument“.

Pe maĭ multe icóne ale acesteĭ biserici se păstrézĕ dedicaţiile pioşilor donatorĭ în *limba grécă*. Aşa d. exemplu: Pe icóna argintată şi împodobită cu pietre preţióse, a *maiceĭ Domnuluĭ*[1]) este gravată jos o inscripţie în 14 versurĭ în limba grécă modernă, conţinînd o dedicaţie din partea pioşilor enoriaşĭ, carĭ aŭ contribuit la împodobirea acesteĭ icóne cu aur şi argint şi pietre scumpe.

La urma inscripţiuniĭ maĭ sunt următórele cuvinte:

1) O copie a renumiteĭ şi făcătóreĭ de minunĭ icóneĭ, care să păstrézĕ la Mănăstirea „Vatopedion“ la Sf. Agora, cunoscută sub numele „Ἡ Ἐσφαγμένη“.

„Χειρ Λαυρεντίου Θύτου Ρώσσου. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ϛωι (1810)".

«Prin mâna luĭ *Laurienţiu Russu*, preot, în anul mîntuireĭ 1810». Dacă cuvîntul *Ρώσσου* este numele *patronimic*, saŭ arată *naţionalitatea luĭ Lanrienţiu*, acéstă n'am putut constata.

Altă inscripţiune e gravată pe icóna *Sf. Apostolĭ*, care ne păstréză şi un amĕnunt asupra *provenienţeĭ* argintuluĭ, ce a servit la ornamentare, anume că a aparţinut odată la o icónă veche a *Sf. Ión Prodrom* şi în anul 1842, prin adăugire de argint şi aur din partea Mitropolituluĭ, sus menţionat, *Irinopoleos Grigorie*, s'a întrebuinţat la facerea acesteĭ icóne.

In curtea bisericeĭ se maĭ păstréză câte-va morminte cu inscripţiĭ grecescĭ din timpurile recente. Din acestea, treĭ sunt în versurĭ şi în l. modernă, din care cea dintăia (10 versurĭ) se referă la un anume *Anastasie Filaretos*, fost *agă*, născut în *Ţarigrad*, şi care a murit în Iaşĭ în anul 1854; a doua (tot 10 versurĭ) se referă la o anume *Aristie Casasmati*, născută *Acatos*, care a murit în Iaşĭ la 12 Maĭ 1853, şi cea din urmă la comerciantul, *Adamakis Ioanu*, şi *familieĭ sale*.

Biserica Vovidenia

In curtea acesteĭ bisericĭ se păstréză maĭ multe vechĭ morminte cu inscripţiĭ în limba română şi urmĕtórea în l. grécă şi cu nişte sculpturĭ pe marmoră albă destul de bine păstrate:

= No. 29 =

«Ἐπαρχία μὲν τίκτεται ἐν Μοισίᾳ,
Βίον δὲ μακρὸν ζῆσαι ἐν Μολδαβίᾳ

Θείας προνοίας Βέλλιον βουλὴ πέλε,
Γήρᾳ τε λυγρῷ ἐνθάδε ἐντυχεῖν θέλε,
Γενέσθαι δ' οἶμος μέλλε καὶ ζώντων ἄπο».
Βίου πέρας δέδωκεν ἐν Ἰασίῳ 1811.

După ornamentele gliptice, ce sunt frumos sapate pe marmoră albă şi care represintă *simbole bisericesci*, se pare că numitul *Vellios*, ar fi fost un demnitar bisericesc, un *arhimandrit*, saŭ *arhiereŭ*, deşi acésta nu se *zice* în inscripţie.

Biserica Barnowsky

= No. 30 =

Aci se păstréză chipul domnitoruluĭ ctitor, *Miron Barnowsky* [1]), ţinênd în mână biserica zidită de dânsul cu următórea inscripţiune în limba grécă: „Ὁ ἀείμηστος Μύρων Βουρνόβσκης ΒΒ, ὁ κτίσας τὴν σεβασμίαν ταύτην μονὴν ἐν ἔτει 1627, τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θκου".

Adică: „Neuitatul *Miron Barnowsky, Voevod*, ctitorul acesteĭ respectabile mănăstirĭ cu hramul *Adormirea Maiceĭ Domnuluĭ* în anul 1627".

O mulţime de icóne vechĭ în lemn pórtă inscripţiunĭ în limba grécă, ceea ce arată provenienţa lor.

Bis. Sf. Athanasie (Copou [2])

= No. 31 =

«Ἀνεκαινίσθη ναὸς ἱερὸς οὗτος καὶ (εἰς) κάλλος εὐτρε-
[πίσθη

1) O copie recentă după un original maĭ vechĭ.

2) Acéstă inscripţiune precum şi următórea în versurĭ le datoresc uneĭ amicale comunicaţiĭ a *copielor modelate*, luate de cătră d. *G. Ghibănescu*, care ocupându-se cu scrierea istorieĭ *Iaşilor* a adunat maĭ multe sute de inscripţiĭ de pe la tóte bisericile atît din oraş cât şi din împrejurimele sale.

Ὑπὸ Ἡγεμόνος ἐκλαμπροτάτου τε θεοσεβεστάτου,
Ἰωάννου Κωνσταντίνου Δούκα Βοεβόδα, αφ
Αὐθέντου τῆς δε τζάρας πάσης Μολδαβίας» β

Traducere: „S'a reînoit acest sfinţit templu şi s'a reparat frumos de Prea strălucitul şi Prea cinstitul de Dumneḑeŭ, *Ión Constantin Duca Voevod*, Domnul a tótă ţara *Moldoveĭ*". Acéstă inscripţie e reprodusă şi de către *Melhisedec* în cartea maĭ sus citată p. 275. *Melhisedec* însă n'a observat data arătată cu litere (α φ β=1702), care se află la dreapta inscripţiuneĭ şi scrie în cartea sa (locul citat) *„fără dată"*. *Melhisedec* a observat şi următórea inscripţie de pe aceiaşĭ biserică, referitóre la o reparaţie maĭ posterióră (1809) de către *Arhimandritul Serafim*; n'a reprodus-o însă, póte din causă că inscripţia fiind cam ştérsă n'a putut-o reconstitui în intregimea eĭ. Iată cum am citit-o eŭ după o copie modelată a d-luĭ *Gh. Ghibănescu.*

= No. 32 =

«Μονὴν τῶν τριῶν ἱεραρχῶν εὐθύνων,
Ἀρχιμανδρίτης Σεραφείμ διευθύνων,
Καρακάλλου Μονῆς τῆς ἐν Ἄθῳ
Ἀνήγειρεν ὑπάρξει εὐκαταστάτῳ
Ναὸν καὶ τόν δε πάλαι διαφθαρέντα,
Καὶ ἐκ θεμελίων τε ἀφανισθέντα.
Ἐν τῷ χιλίῳ ἅμα τε ὀκτακοσίῳ
Ἐννάτῳ ἔτει τῷ κοσμοσωτηρίῳ».

Traducere: «Conducênd Mănăstirea a *Treĭ Sfetitelor, Arhimandritul Serafim* şi dirigind-o, a rîdicat cu mare cheltuială a *Mănăstireĭ Caracalu* de pe *Athos*, şi acéstă biserică de demult stricată, şi nimicită din temelie în anul 1809 mântuireĭ».

Monast. Cetăţuia (lângă Iaşi)

In interiorul bisericeĭ cu o posiţie splendidă, unde, precum vom vedea în fascicula V a acestor *Studiĭ*, a funcţionat şi o *tipografie grecéscă*, nu s'a păstrat de cât un *singur* mormînt de dimensiunĭ fórte micĭ, unde se repauséză micuţa *Domniţa Maria*, fiica *Voevodului*, *Ión Duca*, şi cu data de 1672. Iată-o:

= No. 33 =

«Ἐνθάδε κοῖτε (scr.: κεῖται) Δόμνα Μαρία ἡ θυγάτερ (scr.: θυγάτηρ) Ἰω. Δούκα Βοϐ. ἔτος Χοῦ 1672».—Inscripţia aceasta este reprodusă şi de *Melhisedec* (op. cit. pag. 272) de unde maĭ extragem şi următórele rînduriĭ: „Pe părete în partea dréptă sînt portretele a treĭ ctitoriĭ îmbracaţiĭ în costume domnescĭ. Cel dintăiŭ ţine în mână o biserică, iar în cea-l'alta o hărtie scrisă *grecesce*, dar nedescifrabilă, fiind scrisoarea ştérsă de timp". Şi noĭ n'am putut descifra de cât partea neştérsă a acesteĭ inscripţiunĭ, care se referea la zidirea bisericeĭ. Numele Sfinţilor precum şi multe citate din sf. Scriptură sînt scrise *grecesce*.

Biserica Treĭ Ierarhĭ

Pe lângă splendida şi monumentala biserică, rezidită în curînd, se păstréză într'o casă mică, care serveşte tot-odată ca locuinţă arhitectuluĭ şi ca un fel de muzeŭ, ceia ce s'a putut salva din vechea biserică a luĭ *Vasile Lupu* (1639) precum şi câte-va pietre sculptate şi cu inscripţiunĭ *grecescĭ* de dată posterióră. Cea maĭ scurtă se referă la o reparaţie a clopotniţeĭ vechĭ, dărămate de un cutremur de pământ la 1804, iată-o:

= No. 34 =

«[1]) Συνάρσει Θείᾳ. Δαπάνῃ κοινότητος τῶν ἐν Ἄθῳ καὶ ἐξαρχίας, Συνεσίου Χαλανδρινοῦ, ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ἀπὸ 1804 ἕως 1806».

Traducere: „Cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ, cu cheltuéla comunităţeĭ celor din *Athos* şi în timpul exarhieĭ luĭ *Sinesie Chalandrinu* s'a rĕdicat din temelie. De la 1804—1806". Următórea inscripţiune maĭ lungă şi în versurĭ rimate în l. grécă modernă, care se păstréză tot acolo pe *o pietră ruptă în două* se referă tot la *o reparaţie* după stricăciunea din anul 1804, făcută sub Domnia luĭ *Alex. Moruzi* şi sub arhipăstoria fericituluĭ întru pomenire Mitropolit, *Veniamin*, epitropĭ fiind douĭ *logofeţĭ* şi un *vestiar*, şi anume *Gheorghe Cantacuzen*, fiul logofĕtuluĭ, egumenul Mănăstireĭ fiind *Arhimandritul Meletie Iverianul* (adică trimesul Mănăstireĭ «Ἰβίρων» de pe *Athos*)». Reproducem şi acéstă inscripţiune numaĭ în textul original, după ce am dat în rîndurile de maĭ sus cuprinsul eĭ, notând tot-odată că ea n'a fost publicată de *Melhisedec*.

= No. 35 =

«Ἔτος καθεῖτο δεύτερον τοῦ τωρινοῦ αἰῶνος,
Τετάρτῃ καὶ δεκάτῃ δὲ τοῦ Παιανεψιῶνος,
Φρικώδης με διέρρηξε σεισμὸς ἐπικινδύνως
Κ' ἐπήνεγκε τὴν πτῶσίν μου, ἐφόβει ἀνθρωπίνως,
Προσταξει δ' ἀνεγείρομαι ἐκ βάθρων εὐδαιμόνως
Καὶ συνδρομῇ Αὐθέντου τε, Μουρούζη Ἡγεμόνος,
τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ κλεινοῦ ἐπὶ ἀρχιερατείας
Βενιαμὴν τοῦ γηγενοῦς, ἐπὶ δ' ἐπιτροπείας
ἐχόντων δυω λογοθετῶν κ'ἑνὸς βεστιαρίου
τῷ γένει Καταχουζηνοῦ, καλοῦ τε Γεωργίου,
Βεστιάρη τὸ ἀξίωμα, υἱοῦ τοῦ λογοθέτου
Ἐφηγουμένου τῆς Μονῆς τοῦ καὶ Ἀρχιμανδρίτου
Καὶ Μελετίου τὄνομα, τοῦ ὄντος Ἰβηρίτου».

Maĭ urméză două versurĭ *nediscifrabile* prin carĭ se arată numele arhitectuluĭ, şi după aceia vine data:

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ͵αωδ' (1804).

1) Vezĭ Melhisedec op. cit. pag. 171.

In ograda bisericeĭ *zac pe pămênt* şi 3 marĭ clopote, cele două cu inscripţiĭ românescĭ iar unul cu următórea inscripţie în l. grécă modernă şi în versurĭ cu greŭ descifrabile, fiind literele în relief cam stricate, prin care se arată, că clopotul s'a turnat din noŭ prin grija şi cheltuéla Egumenuluĭ *Nicodem*, de fel din Cefalonia.

= No. 36 =

„*Κώδων ηχητικώτατος ἐκ νέου ἀνελύθη,*
Καὶ κῆρυξ τοῦ πιστοῦ λαοῦ ἐνταῦθα ἀνηρτήθη,
Ὁ συναγόμενος λογικὸν λαὸν εἰς ἐκκλησίαν
Μνησθείτω διὰ συνδρομὴν ἅμα κ' ἐπιστασίαν
τοῦ νῦν Ἡγουμενεύοντος ἐκ Κεφαλληνίας νήσου,
Νικοδήμου τὸ ὄνομα (două cuvinte nedescifrabile)... *ἐξ ἴσου*"
Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αῳαβ' (1812).

Monast. Clincea (lângă Iaşĭ)

Din următórea inscripţiune din anul 1660, care se află în interiorul bisericeĭ deasupra uşeĭ pe pĕretele dinspre apus se constată cum că ctitorul bisericeĭ este Voevodul *Vasile*, ĭar zugrăveala s'a făcut de către fiul seŭ, *Ştefan Voevod*.

= No. 37 =

«*Ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων γῆς ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος ναὸς οὗτος τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος, Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου, διὰ συνδομῆς ἐξόδου τε καὶ δαπάνης τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ἐκλαμπροτάτου αὐθέντου, Κυρίου Ἰωάννου Βασιλείου Βοεβόντα, ἔτι δ'ἀνιστορήθη παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ἐκλαμπροτάτου υἱοῦ αὐτοῦ, Κυρίου Ἰωάννου Στεφάνου Βοεβόντα, αὐθέντου πάσης Μολδοβλαχίας, ἕνεκεν ψυχικῆς αὐτῶν σωτηρίας καὶ διηνεκὲς μνημόσυνον καὶ τῶν αὐτῶν γεννητόρων, ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτου Μολδοβλαχίας Σάββα καὶ ἡγουμενεύοντος δὲ τοῦ πανοσιωτάτου Κυρίου Δοσιθέου. Ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου ζρξθ', ἀπὸ δὲ τῆς ἐνσαρκου οἰκονομίας αχξ', ἰνδικτιῶνος ιγ', μὴν Νοεμβρίου κ'».

Traducere: „S'a rădicat din temeliele pămîntuluĭ dumneḑeescul şi précinstitul acest templu al Sfîntuluĭ şi slăvituluĭ mare martir, *Gheorge*, purtătorul de biruinţă, prin ajutorul bănesc şi cheltuéla prea cuviosuluĭ şi prea strălucituluĭ domnitor, Domnul *Ión Vasile Voevod*. Apoĭ s'a zugrăvit de prea evseviosul şi prea strălucitul fiul seŭ, domnul *Ión Ştefan Voevod*, domnitor a tótă *Moldovalachia*, pentru mântuirea sufletelor lor şi pururelnica pomenire a părinţilor lor, arhipăstorînd Prea sfinţitul Mitropolit al Moldovalachieĭ *Sava*, şi egumenînd prea cuviosul domn *Dositeiŭ*. In anul de la crearea lumeĭ 7169, iar de la iconomia întrupăreĭ 1660, indictionul 12, luna Noembrie 20".

In *răspântia străḑilor de* Sus şi Sărărie, pe zidul exterior al fósteĭ clinicĭ şi acum gimnasiul «*Ştefan cel Mare*», deasupra *hasnaleĭ* se păstréză o placă cu următórea inscripţie:

= No. 38 =

«Ἐνθάδε τετραχόθεν ἀγυιάων ἐρχομενάων,
Χάρμα ὁδοιπορέων. χάριτ' δίψαστέων,
Ἡγεμόνων ὅς καλοκἀγαθίῃ ἐκέκαστο,
Μολδαβίης κρατέων τεῦξέ με λαομέδων»

ϛωγ'

Traducere: «Aci în răspântia drumurilor pentru ceĭ veniţĭ din patru părţĭ sînt o *bucurie* şi o *plăcere* pentru ceĭ setoşĭ, *Domnitorul de pe acum* [1]), care se distinge prin bunătate şi generositate, stăpânitorul *Moldoveĭ* m'a rădicat». (1803)

Pe peretele fostuluĭ *feredeŭ turcesc* [2]), în locul căruia stă astă-zĭ frumósa *baie comunală*, se citea altă dată pe o piatră următórea inscripţie, publicată de *Melhisedec* în car-

1) Al. Moruzĭ.
2) Zidit de Vasile Lupu.

tea sa „*Notiţe istorice etc.*“ pag. 171, referitóre la o reparaţie făcută în anul 1746 de *Egumenul Treierarhilor Ezekil*, în *Domnia* luĭ *Ión Mavrocordat*.

= No. 39 =

«† *Mὲ ἐξοδα ἐμοῦ Ἰ ζ ε κ ὴ λ ἱερομονάχου ἀ ν ε κ α ι ν ί σ θ η τ ο ῦ τ ο τ ὸ λ ο υ τ ρ ὸ ν ἐπὶ τῆς ἡ γ ε μ ο ν ί α ς τ ο ῦ Ἰ ω ά ν ν ο υ Ν ι κ ο λ ά ο υ Β ο ε β ό δ α καὶ μὲ ἐπιστήμην τοῦ Δ ή μ ο υ Χ α μ α μ τ ζ ῆ καὶ σοντζῆ*, 1746 *Ἰουνίου α'*» Adică: «Cu cheltuiala luĭ *Izekil* ieromonahul s'a reînoit acéstă baie în timpul *Domnieĭ* luĭ *Ión Neculae Vodă*, şi cu ştiinţa *feredeiaşuluĭ* şi *haznaşuluĭ* [domnesc] *Dima*». Din care inscripţie se deduce, ca numitul *Dima* [*Δῆμος*] era *arhitect* şi *inspector băilor* şi *apelor* din Iaşĭ.

Următórea inscripţie era pe frontespiciul caselor dependinte de biserica *Dancu*, fósta mănăstire inchinată, unde sta astăzĭ frumosul *teatru naţional*. Inscripţia, pe care o datoresc uneĭ amabile comunicărĭ din partea D-luĭ *Ghibănescu*, se referă la clădirea fostuluĭ imobil cu cheltuiala sf. mănăstirĭ „*Xeropotamu*“ de pe muntele *Athos* cu data de 1857.

= No. 40 =

„*Ὁ οἶκος οὗτος τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου Δ ά γ κ ο υ ἀνηγέρθη δαπάνῃ τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Ξ η ρ ο π ο τ ά μ ο υ, ἀφ' ἧς ἐξαρτᾶται τὸ ῥηθὲν μοναστήριον ἐπιμελείᾳ δὲ τοῦ ἡγουμενεύοντος ἀρχιμανδρίτου, Ε ὐ γ ε ν ί ο υ, Θ ε σ σ α λ ο μ ά γ ν η τ ο ς. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ* 1857“.

Biserica Sf. Haralambie

In înteriorul bisericeĭ se află mormîntul luĭ *Gheorghe Leondaris* (*Γ ε ώ ρ γ ι ο ς Δ ε ο ν τ α ρ ῆ ς*), de fel din *Ianina*

(Ἰωάννινα), *ctitorul* acestuĭ sf. locaş cu următórea inscripţie în l. modernă şi în versurĭ rimate.

= No. 41 =

«Ὑπὸ τὸν λίθον ἔγκειται τόνδε τέκνον Ἠπείρου,
Τὸ κτῖσαν ταύτην τὴν μονὴν μετὰ ζήλου ἀπείρου,
Γεώργιος τὸ ὄνομα, γόνος Λεονταρίου,
Κολεγασέσσωρ τιμηθεὶς θεσπίσματι Κυρίου.
Τούτου οἱ παρερχόμενοι καὶ τάφον θεωροῦντες
Τὴν ἄφεσιν αἰτήσατε παρὰ Κυρίου πάντες,
Ἵνα ὁ πλάστης καὶ Θεὸς αὐτὸν συγκατατάξῃ
Μετὰ δικαίων (καὶ εὐσεβῶν [1]), τοῦτον δὲ ἀναπαύσῃ».

Τῷ 1835 ἔτει, τῇ Αὐγούστου 27. Ἡμέρᾳ Τρίτῃ.

Din acéstă inscripţie precum şi din următórea, ce se află pe clopotul vedem, că numitul *Leondaris* era *colegasesor* şi *tufexibaşi* (cuv. turc. ce ar corespunde cu *inspector armelor saŭ armateĭ*) la maĭ mulţĭ Domnitorĭ.

= No. 42 =

Inscripţia pe clopotul bisericeĭ

«Γεώργιος τοῦ Λεονταρῆ ἐκ τῶν Ἰωαννίνων,
Ὅστις καὶ τουφεκτζήπασης ὑπῆρξεν Ἡγεμάνων,
Ἀνύψωσε καὶ κώδωνας τρεῖς τούτους ἐξ ἰδίων
Ἐν τῷ ναῷ, ὃν ἤγειρε ζήλῳ θερμῷ τῶν θείων
Ἵνα, ὅταν σημαίνωσι, πάντες μικροὶ μεγάλοι
Συγχώρησιν παρέχωσιν αὐτῷ φωνῇ μεγάλῃ.
Εἴθε καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ διὰ βοῆς ἐκείνων
Ἀναπαυθείη ἐν σκηναῖς δικαίων καὶ ἁγίων!»

Clopotul ne arată şi marca cu iniţialele turnătoruluĭ german şi data: „*Gegossen 18*—(l. m.)—04 A—B *in Bucarest*“.

Mănăstirea Bîrnova

In această mănăstire, situată la o mică departare din Iaşi şi zidită de domnitorul *Eustraţiŭ Dabija* la 1662 se păs-

1) Pe placă se văd numaĭ urmele literelor acestor două cuvinte.

trează mormîntul uniceĭ fiice a acestuĭ domn şi soţia viteazuluĭ *Gheorghe* (?), răpită *în flórea vrâsteĭ* (15 anĭ !) după cum ne spune următórea inscripţie, care a fost publicată şi de *Melhisidec* (op. c. pag. 282) şi în revista „*Ἔσπερος*“ No. 69 (1884). Rîndul din urmă nu se póte ceti.

= No. 43 =

1667 *Ὀκτωβρίου* 3

«*Τύμβος ὅδε κλυμένοιο κόρην ἄρχοιο Δαπίζα,*
Μολδαβίης, Μαρίαν, Ἡγεμόνος κατέχει,
Μονογενῆ καὶ ἄωρον ὑφήρπασε πόμα Ἥβης[1])
Πέντε γε καὶ δεκαετοῦς[2]) *ἄνθος ἀπεκθερίσας.*
Παῦρον συμβιώτευσε Γεωργίῳ, ἀνδρὶ φερίστῳ.
Ἔκρουσε Λιδαῶν σκηπτροφόρου πόλιος
Κάλλιπε χηρεύοντα δέμας, ψυχὴ δ' ἀπέπτη
Πρὸς γάμον οὐρανίων ἀθάνατον θαλάμων.
Μηκέτι τῷ τύμβῳ πενθεῖτε μιν, ἀλλὰ μέμνησο
ὄλβου . . . . . .»

Traducere : „Mormîntul acesta conţine pre *Maria*, fiica vestituluĭ domnitor, *Dabija*, *unica* şi prematur răpită în flórea tinereţeĭ, căcĭ [mórtea] a secerat-o în a *cincĭsprezecea primavară*. Numaĭ puţin timp a trăit împreună cu *vitézul Gheorghe*, carele a *biruit oraşul domnitor a Lituanilor*, *chipul eĭ l'a lăsat în văduvie*, *iar sufletul eĭ a sburat* pentru nunta nemuritóre câtre bolturĭ cereşte. Nu vĕ maĭ jăluiţĭ pentru dînsa pe acest mormînt, ci aduceţĭ-vĕ aminte de fericirea.... !“ N'am putut constata *cine* a fost *vitézul Gheorghe*, ginerele luĭ *Dabija* şi *biruitorul Leşilor* (*Lituanilor*), în textul original se zice *Λιδαῶν*, ceea-ce nu póte să fie de cât o scapare a dalteĭ sculptoruluĭ în loc de *Λιθουανῶν*.

Nota. Aruncând acuma o privire retrospectivă asupra inscripţiunelor greceşcĭ a colecţiuneĭ nóstre în privinţa *limbeĭ*, în care sunt compuse aceste inscripţiunĭ, observăm că,

1) Nu *φήβης* precum sta la *Melhisedec* şi în „*Ἔσπερος*“ l. c.
2) Aşa trebue cetit şi nu *δέκ' ἔτους* după cum s'a publicat în l. c.

unele din ele şi mai ales acele ce se referă la persóne marcante, membrii a familielor domnitóre, saŭ alte persóne oficiale, sunt redactate în *l. clasică* şi în versuri. iar cele-l'alte referitóre la *reparaţiile bisericelor*, la *aducerea apeĭ*, saŭ *la persóne private* etc., sunt compuse în *l. greacă modernă* în versuri rimate, saŭ în prosă. Cea mai veche din aceste inscripţiuni e datată din anul *1626* (No. 17), iar cea mai recentă (No. 22 bis) ajunge până în anul *1861*. Aceste date sunt de o *însemnătate deosebită*, de oare-ce ele ne arată *perióda* înrîurireĭ limbeĭ grecescĭ în *Principatele Române* de odinioară. Acéstă înrîurire a *limbeĭ eline*, de altmintrelea *binefăcătóre* (precum am dovedit-o în Fasc. I pag. 13—16), de oare-ce a pus capăt *influenţeĭ slavone*, a început aprópe cu *un secol* înaintea *ereĭ fanariote*, prin urmare nu *domniĭ fanarioţi* aŭ introdus *limba grecéscă*, (după cum în mod greşit aŭ susţinut unii), în *Principatele Române* de odinióră, ci ea era deja de mult întrodusă în ţară, ceea-ce a uşurat şi pregătit venirea şi aşezarea pe scaunele domneşti a *Muntenieĭ* şi *Moldoveĭ Domnitorilor greci*. Asemenea această înrîurire n'a încetat de o dată cu *era fanariotă* (1821) ci s'a prelungit încă aprópe cu jumătate secol, până la secularizarea averilor monastirelor închinate (1864), după care data nu mai găsim nicĭ o *inscripţie grecéscă*, fie în l. clasică, fie în l. modernă.

Mai am de spus câte-va cuvinte despre traducerea românească şi termin acéstă nota. In traducerea mea am căutat, cu cât acésta era posibil, a nu mĕ îndepărta de *textul original*, ceea-ce une-orĭ, mai ales la inscripţiuni compuse într'un stil *poetic* şi în *versuri* era cam greŭ de obţinut. Asemenea am prefăcut şi corectat traducerea românéscă a inscripţiunelor publicate de Melhisedec, căutînd a-o apropia mai mult spiritului textului grecesc. De sigur că există şi multe alte *inscripţiĭ greceşcĭ* atât în Iaşi cât şi în diferite alte localităţi din Moldova, care prezintă óre-care înteres istoric. Acestea vor fi adunate şi publicate în suplementul Studiilor de faţă (Fasc. VI. Notiţe şi registre).

Persónele carĭ cunosc asemenea inscripţiunĭ, ne vor îndatora făcându-ne cunoscut existenţa lor.

STUDIĬ GRECO-ROMÂNE

ΕΛΛΗΝΟ-ΡΩΜΟΥΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

FASCICULA III

Manuscrisele grecescĭ din Biblioteca Centrală din Iași.

Τεῦχος Γ'.) Τὰ Ἑλληνικὰ χειρόγραφα τῆς ἐν Ἰασίῳ „Κεντρικῆς Βιβλιοθήκης"

MOTTO: „Aceste manuscrise nu's lipsite de interes atât pentru *filolog* cât și pentru *filosof*, *jurisconsult* și *teolog*. Unele chiar sunt nu fără valóre pentru *istoria țăreĭ*."
(Din Introducț. la Fascic. III).

Scanned with OKEN Scanner

FASCICULA III.

Scanned with OKEN Scanner

INTRODUCŢIUNE

Să păstréză în „*Biblioteca Centrală*“ din *Iaşi* vre-o *sută* şi maĭ *bine* de volume *manuscrise* *greceşcĭ*, în cea maĭ mare parte de conţinut *filosofic* şi *religios*, dar nu maĭ puţin şi de *diferite alte specialităţĭ*. Parte din aceste manuscrise provin din Biblioteca fostuluĭ „*Seminar grecesc*“ pe lângă biserica *Sf. Sava*, iar altele din „*Academia Domnéscă*“ din Iaşi (1644-1821).

După cât ştiu, aceste manuscrise, afară de o mică excepţie de vre-o 15 volume, n'aŭ fost până acum cercetate într'un mod ştiinţific, ba chiar majoritatea lor nu sunt nicĭ până acum *clasificate* şi *paginate*. In singurul catalog al „*Bibliotecеĭ Centrale*“, tipărit în anul 1867, aceste manuscrise sunt trecute fără nicĭ o clasificare nicĭ după *conţinut*, nicĭ după *timp*, şi sub un titlu scurt şi maĭ mult saŭ maĭ puţin *greşit*, în cât nimenĭ nu-şĭ póte da samă nicĭ de conţinutul lor, nicĭ de perióda căreĭ aparţin. Aşa de pildă, manuscrisele de sub No. 44, 45, 46, etc. sunt indicate acolo numaĭ cu cuvîntul „*βιβλίον*.... 1 vol. s. l. s. a. din biserica Sf. Sava“. Saŭ din nepriceperea limbeĭ greceşcĭ din partea autoruluĭ acestuĭ catalog (*Cătănescu*), saŭ din partea corectoruluĭ, s'aŭ strecurat şi o mulţime de greşelĭ de tipar, carĭ aŭ desfigurat cu totul titlurile manuscriselor în chestiune. Aşa d. ex. titlul manuscrisuluĭ de sub No. 66 „*πατερικὸν ψυχωφελέστατον*“ s'a prefăcut în „*ποδορικὸν ψιχοφέλιτατον*“ (!) iar cel al manuscrisuluĭ de sub No. 51 „*Σπούδασμα*“ s'a prefăcut în „*Ἐπαύδασμα*“. Se maĭ găsesc încă multe asemenĭ desfigurărĭ în catalogul Bibliotecеĭ.

De la venirea mea în Iaşĭ [1894] am cercetat de maĭ

multe orĭ aceste manuscrise, în speranţa de a găsi în ele ceva needitat, *ştirĭ* saŭ *date* asupra *mişcărilŏr instrucţiunilŏr literare* şi *educative* de pe acele timpurĭ îndepărtate, la carĭ să referă zisele manuscrise. Nu m'am înşelat în speranţele mele ; de oare-ce textul multora din aceste manuscrise aŭ servit ca *manuale* şi *cărţĭ de şcólă elevilor Academieĭ* saŭ *particularilor* din sec. XVII, XVIII şi începutul sec. XIX. Prin urmare ele presintă pentru noĭ oare-care valóre, arătându-ne *modul de a învĕţa* şi *metodica* acelor timpurĭ, iar altele aŭ un înteres pentru desvoltarea cunoştiinţelor *juridice* şi pentru aflarea moduluĭ cum să dea *justiţia*, fiind *colecţiunĭ de legĭ, civile şi bisericeşcĭ*, făcute saŭ din *porunca şi iniţiativa Domnitorilor*, saŭ *chiar redactate de eĭ înşişĭ*, cum este casul cu manuscrisul No. 69 (*Codicele luĭ Ipsilante*). Aceste colecţiunĭ de legĭ sunt făcute nu numaĭ pe basa vechilor legĭ bizantine, dar sunt basate şi pe *obiceiul pămîntuluĭ ;* aşa în cât un studiŭ amănunţit al acestor tractate inedite, precum să exprimă şi dl. C. Litzica în *„Manuscrisele greceşcĭ din Biblioteca Academieĭ Române“*, în privinţa unuĭ alt manuscris grecesc cu conţinut *juridic*, *„ar da, poate, luminĭ neaşteptate“* cu privire la starea justiţieĭ din acele timpurĭ maĭ puţin cunoscute din acest punct de vedere.

Manuscrisul No. 69, ce conţine codice de legĭ făcute de însuşĭ Domnitorul, *Alex. Ipsilante la 1780*, maĭ e interesant şi din alt punct de vedere, de oare-ce e scris în *limba românéscă*, avênd numaĭ titlul *grecesc*, ceea-ce ne arată că *Domnitoriĭ grecĭ ştiau a mânui bine şi limba română.*

Manuscrisul No. 65 este interesant pentru noĭ, de oare-ce conţine o mulţime de hrisoave, prescurtate în greceşte a maĭ multor *Domnĭ*, fanarioţĭ şi pământenĭ, de pildă a luĭ *Ştefan cel Mare* şi a altora, referitóre la *danĭ* şi *hărăzirĭ* la maĭ multe bisericĭ şi persoane private, sau la *darea justiţieĭ* de pe acele timpurĭ. Presupunându-se că unele din aceste

hrisóve şi *scrisorĭ de întăritură* (în număr de peste 200 şi mai bine) nu s'aŭ păstrat în original, să înţelege că prescurtarea lor în *greceşce* e de o mare valoare şi mă mir cum acest preţios manuscris n'a fost *tradus* şi *editat* până acuma.

Manuscrisul No. 54 a) conţine două *enciclice* a le Patriarhilor *Meletie* şi *Ciril* din *Alexandria*, editate în *Târgovişte*, vechea capitală a Ungro-Vlahieĭ, prin care aceştĭ prelaţĭ ortodoxĭ sfătuesc şi îmbărbătéză pe norodul ortodox român a nu fi sedus de învăţăturile *calviniste* şi *catolice* şi a rămânea drept credincios bisericeĭ răsăritene ortodoxe (1601—1628).

Din tóte cele zise maĭ sus, precum şi din multe alte cause, pe care le voiŭ accentua la rîndul lor, se vede că aceste manuscrise greceşcĭ, ar fi meritat de mult să atragă atenţiunea *celor în drept* şi să fie prin urmare *clasificate, paginate, cercetate şi unele chiar editate şi scóse la lumină.*

Din parte-mĭ, *pentru moment*, mă voiŭ mărgini în studiul de faţă a le face *o catalogare după conţinutul lor*, alegând şi notiţele împrăştiate pe dânsele, carĭ prezintă oarecare înteres atât asupra posesorilor cât şi asupra perióderĭ în care sunt scrise, cercetînd maĭ ales *conţinutul* şi *provenienţa* lor şi *timpul* în care aŭ fost scrise, cu alte cuvinte *paleografia* lor, de oare-ce nu tóte aŭ însemnărĭ cronologice şi prin urmare acésta a trebuit să o deduc din modul cum sunt scrise, rezervându-mĭ a reveni în extenso în altă parte asupra manuscriselor ce ne intereséză din punctul de vedere istoric.

Cel *maĭ vechiŭ* manuscris din colecţiunea din Iaşĭ este o *Evanghelie pe pergament*[1]) scrisă cu litere marĭ şi aurite şi împodobită cu nişte ornamente la începutul fie-căruĭ ca-

1. Acest *preţios manuscris* impreună cu vre-o 15 alte din colecţiunea „*Bibliotecei Centrale*“ a fost expus la serbarea şcolară din Iaşĭ, ţinută la 1885 cu ocasia împlinireĭ a 50 de anĭ de la înfiinţarea învăţământuluĭ superior în Moldova şi prin urmare titlurile acestor 15 manuscrise sunt cuprinse în cartea d-lor *A. D. Xenopol* şi *C. Erbiceanu* „*Serbarea şcolară de la Iaşĭ*. Acte şi documente, Bucureştĭ 1885“.

pitol. Acest manuscris este din *secolul al X-lea*; pe întîia pagină albă se află o rugăciune a celuĭ *dintîiu Patriarh ecumenic al Constantinopoleĭ*, după căderea orașuluĭ în mânile Turcilor, și anume *Ghenadie Scolarie*, de unde deducem că zisul manuscris ne-a fost adus din *Țarigrad*; n'am putut constata însă, *când* și *de cine*. E singurul manuscris, care posedă valóre *paleografică*, fiind scris de vre-o 900 de anĭ și maĭ bine; cele-lalte manuscrise sunt de date maĭ posterióre (1400—1805) și unele chiar cu date de tot recente (1818—1838). Aceste din urmă sunt lipsite prin urmare de înteres *paleografic*. După *conținutul* lor aceste manuscrise se pot împărți după cum urméză: 58 vol. de conținut *filosofic*, și anume aprópe tóte *comentariĭ* și *explicărĭ* la scrierile despre suflet ale luĭ *Aristoteles* de cătră bine cunoscutul prelat și învățat grec din sec. XVII-lea *Coridaleus*; 17 de conținut *teologic* saŭ *bisericesc*, *3 vol. de literatură clasică* cu explicărĭ în limba *apla*; 9 vol. de conținut *juridic*, *pandecte* saŭ *colecțiunĭ de legĭ*; *3 cărțĭ didactice* maĭ ales *gramaticĭ*; *5 psaltichiĭ* saŭ *cântărĭ bisericești* cu teoriĭ întroductive asupra *muziceĭ bizantine*, iar restul de conținut *variat* (*miscellanea*, *varia*). După cât ne permite studiul *provizoriŭ* făcut asupra acestor manuscrise a emite o părere, aceste *codicĭ* nu-s lipsite de înteres atât pentru *filolog* cât și pentru *filosof*, *jurisconsult* și *teolog*. Unele chiar nu sunt „*fără valóre pentru istoria țăreĭ*“. Majoritatea lor sunt editate și cunoscute, dar unele sunt maĭ puțin sau aprópe de loc cunoscute și afară de aceasta, diferitele note ce conțin le daŭ o valóre și maĭ mare.

Manuscrise grecesci din Biblioteca Centrală din Iaşi

I) Manuscrisele cu conţinut filosofic

Manuscrisele cu conţinutul *filosofic* sunt, precum am accentuat la introducerea acesteĭ Fascicule, aprópe tóte *comentărĭ* şi *explicărĭ* asupra scrierilor luĭ *Aritoteles* de către *Coridaleus*. Aceste sunt:

a) Sub No. 56 a catalogului tipărit, *9 volume* în 8° Korfu 1669, care conţin: *Κορυδαλέως*, «*Ὑπομνήματα εἰς τὰ περὶ ψυχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους*». Adică: *Comentariile luĭ Coridaleus la scrierea luĭ Aristotel despre suflet.*

b) Sub No. 58, 11 *volume* în 8° cu aceiaşĭ dată şi provenienţă cu titlul: «*Κορυδαλέως, εἰς φιλοσοφίαν προετοίμασις*». «*Pregătirĭ în filosofie de către Coridaleus*».

c) Sub „No. 59 s. l. s. a. din Bibl. Sf. Sava 1 vol. 2° pag. 255“ cu titlu: «*Θεοφίλου τοῦ Κορυδαλέως σχολαστικαὶ παραφράσεις εἰς τὸ μεῖζον ἄ λ φ α τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ Ἀ ρ ι σ τ ο τ έ λ ο υ ς*». (*A luĭ Teofil Coridaleus parafrasărĭ scolastice la metafisica luĭ Aristoteles*). La sfîrşitul acestuĭ manuscris să află următórea notiţă: «*ᾳψνγ Ἰουνίου λ' Ὑπήλυθόν γε τήνδε βίβλον ἐμιμελῶς*» adică «*am citit acéstă carte cu atenţiune*», fără iscălitură. La sfîrşitul acestuĭ manuscris să află şi câte-va paginĭ din „*Φυσιογνωμικὰ Λέοντος τοῦ σοφοῦ Βασιλέως*“ adică: „*Studiĭ fisionogmice a înţeleptuluĭ împĕrat Leon*“.

d) Sub No. 55 a, *27 vol. format mic*, fără dată şi provenienţă, dar scrise între aniĭ 1800—1820 prin urmare probabil de vre-un elev al Academieĭ Domneştĭ din Iaşĭ, care

conţin tot *parafrasări de ale luĭ Aristoteles.* «*Τοῦ σοφωτάτου Κυρίου Θεοφίλου Κορυδαλέως εἰς φιλοσοφίαν προδιόικησις*».

e) Sub No. 48, „*1 vol. 1669, 23 Aprilie în Korfu*“ conţinînd: „*Εἰς τὰ περὶ ψυχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους βιβλία, Σύντομος παράφρασις καὶ ζητήματα παρὰ Γερασίμου ἱερομονάχου Βλάχου, τοῦ Κρητὸς τοῦ τῶν ἐπιστημῶν κοινοῦ καθηγητοῦ καὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ταπεινοῦ Κήρυκος. Προοίμιον*“. Adică: *Parafrasare prescurtată la scrierea* despre suflet, a luĭ Aristoteles şi *chestiunĭ* de cătră *Gherasim ieromonahul Vlachos* din *Candia* (Creta), profesorul comun al sciinţelor şi umilul predicator al Sf. Evangheliĭ Introducţiune. Pe pag. întăia între liniile titluluĭ să găseşte şi următórea notiţă de o mână posterióră: «*Καὶ τόδε ἀφιερώθη τῇ ἐν Ἰασίῳ Αὐθεντικῇ Σχολῇ ὑπὸ Ἀργυρῆς, συζύγου Θωμᾶ, Β' λογοθέτου, τοῦ ἐκ Καστορίας*» adică: (şi acésta s'a dedicat şcóleĭ domnescĭ din Iaşĭ de cătră *Argeri*, soţia luĭ *Tomas al II-lea logofăt din Castoria*), prin care ne se arată ultimul posesor al acestuĭ manuscris. Precum deduc dintr'un alt manuscris al seŭ, acest *Toma* a fost şi profesor la «*Academia Domnéscă*» din Iaşĭ (vezĭ Studiĭ greco-române fasc. I pag. 38). Manuscrisul pare a fi un autograf a luĭ *Gherasim Vlahos* după dată (1669) şi provenienţă (*Corfu*), când Vlahos nu ajunsese încă în trépta înalteĭ ierarhiĭ bisericescĭ, ci era simplu monah la mănăstirea Maiceĭ Domnuluĭ de acolo şi profesor la Academia din Corfu, şi o notiţă abia descifrabilă de la sfârşitul manuscrisuluĭ confirmă acésta. «*Τέλος τῶν περὶ ψυχῆς Βιβλίων Ἀριστοτέλους ἐν τῇ τῆς Παλαιοπόλεως [μονῇ τῆς Θεοτόκου]*».

In bibl. Academieĭ Române se păstréză într'un manuscris şi o altă operă a numituluĭ învĕţat, şi anume o *metrică* (Vezĭ C. Litzica op. cit. pag. 72 manuscris 85); de asemenea se află acolo treĭ manuscrise conţinând *Comentariile luĭ Coridaleus la scrierile luĭ Aristotel*, (ibi, No. 45, 48, şi 82) dar de o dată cu mult maĭ *posterióră* manuscriselor din Iaşĭ.

Scanned with OKEN Scanner

II). Manuscrisele cu conţinut bisericesc

După manuscrisele cu conţinut *filosofic* maĭ numeróse sînt manuscrisele *bisericescĭ*. Cel maĭ *vechiŭ* manuscris al acesteĭ categoriĭ precum şi a întregeĭ colecţiunĭ din Iaşĭ este Evanghelia (No. 52-a) pe *pergament* din sec. X-lea, despre care am vorbit în întroducţie, 151 fol.; 20×16 cm.— După aceia vine tot o *Evanghelie*, format mare, din sec. XV-lea (No. 52) 200 fol.; 30×25 cm. — No. 50) 41 fol.; 24×18 cm. nelegat, câte-va file albe. Cat. Bibliotecii îl înseréză pe scurt; iată titlul complect al acestuĭ manuscris din secolul XV-lea: „*Τοῦ σοφωτάτου Ἰωάννου, Μητροπολίτου Εὐχαΐτων, Ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἐν Ἁγίοις Πατέρας ἡμῶν καὶ οἰκομενικοὺς μεγάλους τρεῖς διδασκάλους, Βασίλειον τὸν Μέγαν, Γρηγόριον τὸν Θεολόγον καὶ Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον*“ adică: „A prea Inţeleptuluĭ Ión Mitropolit din *Evhaita* cuvinte de laudă către ceĭ treĭ sfinţĭ Ierarhĭ“. Manuscrisul conţine 2 discursurĭ. Despre Mitropolitul din *Evhaita*, care ca autor ne este cunoscut şi sub numele săŭ laic „*Ión Mavropus*“, vezĭ Krumbacher: Byzantinische Litteraturgeschichte pag. 355—356 din ediţia I-a. In «Serbarea Şcolară» pag. 378 (20) greşit se zice «*Cartea de şcólă*, care conţine textul original şi interpelărĭ în apla» de óre-ce manuscrisul în chestiune nu conţine de cât *textul original*. Fără îndoială s'a strecurat acéstă eróre din causa manuscrisuluĭ No. 49) 22×17 cm. fol. 172 din Cat., care conţine 2 discursurĭ a Sf. *Grigorie Teologul*, unul despre *preoţie* (*περὶ ἱερωσύνης*), iar al doilea, discursul funebru (*Ἐπιτάφιος*) la *Marele Vasile* cu comentărĭ şi interpretărĭ după diferite pasagiĭ. Scrierea acestuĭ manus. e din sec. XVIII-lea. — No. 50) 262 fol.; 20×16 cm.: „*Γεωργίου τοῦ Κορεσίου, ἰατροῦ καὶ θεολόγου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τοῦ Χίου, Ἐξήγησις εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν*“. Acest manuscris, care pare a fi scris între 1650—1700 de aceeaşĭ mână, conţine nu numaĭ la *Isaia* ci şi

la cei-lalţĭ *Proroc*ĭ, interpretărĭ ale luĭ *Gheorghe Coressi*, din *Hios*, medic şi filosof, mort la 1641. Intre operile enumerate de *C. Sathas* (op. cit. pag. 249—250) şi *Zaviras* (pag. 222—224) nu se găsesce citata operă, ce conţine manuscrisul nostru, ceia ce ne pune în îndoială în privinţa autoruluĭ. Şi într'adevăr dintr'o epigramă în limba clasică, care se găsesce la sfîrşitul cărţeĭ, putem deduce, că autorul acestor interpretărĭ ar fi împĕratul bizantin, *Mateiŭ Cantacuzen* (1341—1355), a căruĭ operă este şi manuscr. de sub No. 64-a) «Bibliotecеĭ Centrală»; dăm aci numaĭ titlul după Catalogul tipărit „*A Imparatuluĭ Mateĭ Cantacuzen explicărĭ la cântarea cântărilor I vol.* 8°“, de óre-ce căutându-l de multe orĭ în Bib. Univers. nu l'am putut afla între cele-lalte manuscrise greceşcĭ. Se pare că manuscrisul în chestiune, care era expus cu alte manuscrise şi cărţĭ diferite cu ocazia *Serbăreĭ şcolare* la 1885 şi este inserat la pag. 380, 29, s'a schimbat cu vre-un alt manuscris aparţinênd bibl. *Mitropolieĭ* şi aşa se explică calificarea ca proprietate a «Bib. *Mitropolieĭ*» în «*Serbarea Şcolară*». Tot aşa pare a fi cazul şi cu manuscr. No. 41 a) şi 41 b) din catalog. bibl., de óre-ce şi aceste manuscrise fuseseră expuse la *Serbarea Scolară* din 1885, dar actualmente nu maĭ figuréză printre cele-lalte manuscrise greceşcĭ din Bibl. Centr.; le înserez prin urmare după aratarea lor în „*Serbarea Şcolară*“ fără nicĭ o altă adăogire din parte-mĭ: Serb. şcol. pag. 379, (22) „*Ἀκολουθία τῆς κοινῆς παρακλήσεως*“, (*Serviciul paraclisuluĭ comun*; manuscris destul de vechiŭ; se afla imprimat în greceşce şi românesce) şi (ibid. pag. 380, 30). «*Ὅτι ἡ Ἁγία τριὰς εἶναι εἰς τρεῖς χαρακτῆρας, ἀμὴ θεὸς ἕνας εἶναι καὶ ὄχι τρεῖς καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι κατ' εἰκόνα τοῦ θεοῦ* etc.». Adică „*Că sfânta Treime este în treĭ caractere, dar D-zeŭ unul este şi nu treĭ* etc.“. Teologia luĭ Damaschin expusă după sistemul celor din Occident. Carte de şcólă. Bibl. Univer. din Iaşi“.—No. 66 b): “*Πατερικὸν ψυχωφελέστατον*“

„*Patericon fórte folositor pentru suflete*". 159 fol. 20×14. Cazanie scrisă în limba apla. Pe coperta se vede data 1767, care trebue să fie a legăturei cărţii, căci scrierea manuscrisului e mult mai veche (sec. XV-lea). Manuscrisul în chestie a trecut prin mâna mai multor posesori a căror iscăliturĭ se găsesc pe pagina din urmă, aşa: Dorothee ieromonah 1772. „*Δωρόθεος ἱερομόναχος αψοα*". Se mai află încă o notiţă pe pagina ultimă cu următorul conţinut: *Εἰς τὰ* 1804 *Ὀκτοβ.* 14, *ἡμέρα τρήτη*, (scr. *τρίτῃ*) *τὰς* 8 *ὥρας παρὰ πέντε μηνοῦτα σεισμὸς μέγας εἰς τὴν Μπογδανίαν*", adică: „La 1804 în Octombrie 14, ziua Marţi la 8 c. fără 5 m. un *mare cutremur în ţară moldovenéscă*". Intre cele-lalte istorii *folositóre pentru suflete* pe care le conţine cazania amintită la pag. 283 şi încolo are şi „*o frumoasă povestire despre Indieni şi Brahmani*: „*Περὶ τῶν Ἰνδῶν καὶ Βραχμάνων ὡραία διήγησις*".

Aci găsesc locul potrivit să înserez şi cele 5 *Psaltichiĭ-manuscrise, carĭ nu sunt fără înteres pentru muzica bizantină (bisericéscă)*.—No. 66 a). Pe hârtie grósă 22×16 cm. «*Εἱρμολόγιον σὺν θεῷ Ἁγίῳ νεωστὶ καλλωπισθὲν παρὰ τοῦ τιμιωτάτου νομοφύλακος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ ἐλαχίστου ἐν ἱερεῦσι κυρ. Μπαλασίου*» Adică: *Irmologhion* de către preotul şi precinstitul nomofilax *Balasios*. *Scrierea* din sec. XVIII.—Altă psaltichie sub No. 71) 15×10 cm. ca 200 fol. Fără titlu. Cele 4 fol. din început conţin teoria muziceĭ bisericeştĭ cu începutul următor: «*Ἀρχὴ σὺν θεῷ Ἁγίῳ τῶν σημαδίων τῆς ψαλτικῆς τέχνης, τῶν τε ἀνιόντων καὶ πάσης χειρονομίας, συνταχθέντες παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς ἀναδειχθέντων ποιητῶν, παλαιῶν τε καὶ νέων*», iar mai la vale diferite exerciţiĭ şi cântărĭ bisericeşcĭ; din sec. XVII-lea. Şi acest manuscris a trecut prin mâna mai multor posesorĭ dintre carĭ şi *Dapontes* căruĭ aparţinea şi manuscr. No. 68) din catal. unde găsim şi nişte poesiĭ în neo-elenă ale luĭ Dapontes. Vezĭ acest manuscris. No. 72) 24×17 fol. 152 «*Δοξασ-*

τικάριον σὺν θεῷ Ἁγίῳ.... συντεθὲν κατὰ εἰρμολογικὸν τρόπον παρὰ κυρ. Πέτρου Λαμπαδαρίου, τοῦ Πελοποννησίου, μεταγραφεῖσα δὲ παρὰ τοῦ πρωτοτύπου παρὰ κ(ὰ)μοῦ Ἀποστόλου τοὐπίκλην Κώνστα, Χίου. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αωγ'». Adică: *Doxasticar compus de P. Lampadarios din Pelopones* şi prescris de către un numit *Apostol Consta* din Hios în anul 1803.—No. 72 b). O altă *Psaltichie fără titlu*, care pórtă următórea notiţă: «*Ἐγράφη διὰ χειρὸς Ἀθανασίου Ἱερο-Ιδιακόνου*»: S'a scris prin mâna luĭ *Atanasie Ierodiaconul*: 14×10 cm. 150 fol. *Scrierea din sec. XVII.*—No. 50 a) O altă *psaltichie*, care conţine «Introducere în partea teoretică şi practică a muziceĭ bisericeştĭ după metodul *noŭ*, care s'a adunat de către dascalul sistemuluĭ general, Arhiereŭ din *Duraz Hrisanthe*, *Grigorie Protopsaltul* şi *Hurmusie, Marele Hartofilax, şi s'a împărţit* în 19 capitole». La sfârşitul acestuĭ manuscris se află şi iscălitura copistuluĭ: *Dimitrie Papd.* (?) din Hios şi data 1822: 21×15, cm. fol. 25 «*Εἰσαγωγὴ εἰς τὸ θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς κατὰ τὴν νεωτέραν μέθοδον, ἥτις ἐσυναθροίσθη παρὰ τῶν ἐν Κων|λει διδασκάλων τοῦ γενικοῦ συστήματος Κυρίων, ἁγίου Ἀρβαχίου Χρυσάνθου καὶ Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, καὶ Χουρμουζίου τοῦ Μεγάλου Χαρτοφύλακος καὶ διηρέθη εἰς ιθ' κεφάλαια*» (*Μετεγραφη δὲ καὶ τὸ παρὸν δι ἐμοῦ ἐλαχίστου ὑπὲρ πάντας Μουσικογραφέως, Δημητρίου Παπδ'* [póte: *Παπαδημητρίου* saŭ *Παπαδοπούλου*] *Χίου, τῷ ,αωκβ*)».

Tóte aceste *Psaltichiĭ* fiind copiĭ după manuscrise maĭ vechĭ, aŭ óre-care înteres pentru aceĭ ce se ocupă cu istoria muziceĭ bisericeştĭ răsăritane. In valorósa *Revista Studiilor Bizantine* (*Byzantinische Zeitschrift*) vol. IX, redactată de către renumitul bizantinolog şi profesor la universitate din München, d. *K. Krumbacher*, fostul nostru camarad de studiĭ la universitatea din *Lipsca*, s'a publicat şi o listă de vre-o 40 *psaltichiĭ* tipărite şi nu, la care trebue adaose şi cele 5 de maĭ sus, păstrate în Biblioteca Universităţeĭ din Iaşi.

III). Manuscrise cu conţinut juridic

Manuscrisele cu conţinut juridic sunt *pandecte*, saŭ culegere de legĭ civile şi bisericescĭ. De oare-ce însă, după cum am spus şi în întroducţiune, unele din aceste colecţiunĭ de legĭ sînt basate nu numaĭ pe *Basilicale* dar şi pe *obiceiul pămîntuluĭ*, un studiu amănunţit al acestor tratate ar scóte la iveală póte luminĭ neaşteptate asupra legislaţieĭ nóstre din secolele trecute.

Manuscrisul No. 42) 34×23 cm. pag. 269 «*Μιχαὴλ Ἀνθυπάτου καὶ Κριτοῦ, τοῦ Ἀτταλειάτου, Ποίημα Νομικόν, ἤτοι πραγματικὴ ποιηθεῖσα κατὰ κέλευσιν τοῦ Βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Δούκα.* MDXCVI». Adică: Tratat de legĭ făcut din ordinul Imparatuluĭ Mihail Duca, de către Mihail *Antipatul*, Proconsul şi judecător, (ce se zice) şi Ataliatul, 1596. Data acésta nu-ĭ data scrieriĭ manuscrisuluĭ, care este cu mult maĭ recentă (de la sfârşitul sec. XVIII), ci póte a cărţeĭ tipărite. Editio princeps. Francfurt MDXCVI. Acest codice de legi a nobiluluĭ Proconsul şi judecător, care a trăit sub *Eudochia* 1067, *Romanos* şi *Mihail* al VII-lea zis şi *Parapinakios*, era mult căutat şi apreciat din sec. XI-lea şi încóce, precum se vede şi din multele copiĭ ce se păstréză pe la manăstirele Sf. Munte (Athos) şi pe la bibliotecele apusene. Vezĭ despre *Ataliates*, *Krumbacher* op. cit pag. 74—75 şi *Sathas*, «*Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη Α΄* pag. *ιζ΄*» din introducţiune. — No. 46) 23×18 cm. ca 120 fol. „*Λεξικὸν νομικόν*“. Maĭ multe caiete pe hărtie grósă albastră, adunate la un loc, a vre-unuĭ elev al Academieĭ din Iaşi, în care se află şi multe alte însemnărĭ istorico-cronologice. „*Dicţionarul juridic*“ conţine terminĭ technicĭ în limba latină cu litere grecescĭ şi explicaţiĭ în greceşte d. ex. „*α β α δ ι τ α χ ε ρ ε δ ι τ α τ ε=μετὰ τὴν ἐπεισέλευσιν τῆς κληρονομίας*“.

No. 47) 30×21 cm. pag. 460 „*Περὶ δικαιοσύνης, νόμων τε καὶ συνηθείας*". Adică: despre justiţie, legĭ şi obiceiurĭ. Conţine 460 pag. împărţite în treĭ părţĭ şi în limba *apla*; scrierea e de la începutul sec. al XIX-lea.—No. 54) 24×16 pag. 273*) „*Περὶ νόμων ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν*". Despre legile eclisiastice şi politice. Intregul manuscris (pag. 1—273) e o copie, se vede, după un alt manuscris maĭ vechiŭ, iar copistul, un anume *Panaiotis Kalamenios* din Epir, 1814 Bucurescĭ, după cum se constată din două versurĭ puse la începutul manuscrisuluĭ:

«*Καὶ τόδε κτῆμα πέφυκεν ἐμοῦ Παναγιώτου,*
Καλαμενίου δὲ υἱοῦ, τὸ γένος Ἠπειρώτου».

«Şi acésta este posesiunea mea, luĭ *Panaiotis* fiul luĭ *Kalamenios*, de loc din Epir» şi maĭ jos «*Ἐδόθη δὲ φιλίας χάριν τῷ κυρίῳ Δημητρίῳ Χάσνᾳ*»: «şi a fost dăruit ca semn de prietenie domnuluĭ *Dimitrie Hasnaş*». Autorul acestuĭ tratat de legĭ e *Teofit*, Episcopul *Cambanieĭ din Ianina* (*Θεόφιλος ἐπίσκοπος Καμπανίας ὁ ἐξ Ἰωαννίνων*) după cum deducem din 3 epigrame, în l. cl., care se afla la finele acestuĭ tratat şi prin care se laudă erudiţia autoruluĭ. Cea dintăĭ din aceste epigrame, e semnată de *Gheorghe Scarlat* (*Γεώργιος Σκαρλάτου*), a doua de *Dimitrie Bardakas* (*Δημήτριος Βαρδάκας*) din *Meţovo* (Epir) şi a treia de *Chiriac Nicolae Cercel* (*Κυριακὸς Νικολάου Τζερτζέλης*), fost profesor al Academieĭ din Iaşĭ. Vezĭ Studiĭ Greco-Române Fasc. I-a pag. 37—38. Nu se ştie, dacă acest tratat de legĭ a luĭ *Tiofil* este editat de oare-ce *Zaviras* (în op. cit. pag. 311) enumerând cele-laltĕ opere editate ale acestuĭ Prelat se exprimă ast-fel cu privire la acest tratat: „*Νομικόν, ὅπερ σώζεται ἔτι ἀνέκδοτον, ἐμποδίσθη γὰρ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπείπερ ἁπλῶς συνεγράφη*". Adică: Un tratat juridic care se păstrézĕ needitat, căcĭ tipărirea luĭ a fost oprită de autorităţile bisericescĭ, fiind scris în l. *apla*", iar *Sathas* „*Νεοελλην. Φιλολογία*"

pag 611 amintește de un „*nomocanon*“ al Episcopului *Cambanieĭ*, însă nu spune *dacă a fost editat.* — No. 66) 36 × 22 pag. 591 *) „*Νομικὸν πρόχειρον, ἐξενεχθὲν ἀπὸ πάντων τῶν καθολικῶν νομίμων, ἐκκλησιαστικῶν τε καὶ πολιτικῶν παρὰ τοῦ τιμιωτάτου ἄρχοντος, ὑπάτου τῶν φιλοσόφων τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ πρώην μεγάλου Παχαρνίκου, Μιχαὴλ Φωτεινοπούλου, ὅπερ καὶ μεταφρασθὲν παρὰ τοῦ αὐτοῦ εἰς ἑλληνικὴν ἁπλῆν διάλεκτον διηρέθη εἰς τρία βιβλία, Ἀνθολογία βασιλικῶν νόμων καὶ ἐκκλησιαστικῶν κανόνων ὀνομασθὲν καὶ ἐξεδόθη (?) εἰς κοινὴν χρῆσιν παντὸς τοῦ εὐσεβοῦς συστήματος ἐν ἔτει ᾳψξ'“. Adică : *) Manual de legĭ, culeș din tóte legile generale *eclesiastice* și *politice* de prea onorabilul și prea învățatul boer (Arhon), cel maĭ superior între filosofiĭ Mareĭ Bisericĭ a luĭ Hristos și fost mare paharnic, *Mihail Fotinopol* din *Hios*, s'aŭ și tradus de el însușĭ în limba *apla* și împărțit în treĭ cărțĭ subt nume de *Antologia* legilor *împărătescĭ* și *canónelor bisericescĭ* și s'aŭ edat pentru întrebuințarea comună de către toțĭ pioșiĭ creștinĭ în anul 1766“. După titlul urméză următórea notiță : „*Δοθὲν παρὰ τοῦ Κυρίου Γρηγορίου τοῦ Μπραγκοβάνου τῷ ἀγαπητῷ αὐτοῦ ἐξαδέλφῳ, Ἀλεξάνδρῳ Μαυροκορδάτῳ ἐν ἔτει ,ωιβ, Μαρτίου ιθ'.*“ Adică : «S'aŭ dat de dl. *Grigorie Brâncovénu* iubituluĭ sĕŭ văr, dl. *Alex. Mavrocordat în 1812 Martie, 10*».

In biblioteca *Academieĭ Române* (vezĭ Litzica op. cit. pag. 32—35, No. 20—21) se păstréză și o altă copie, dar *necomplectă* a acestuĭ *tratat juridic* în două volume, format mic, dintre care unul (No. 20) cuprinde partea I-a a *antologieĭ nóstre*, iar cel-lalt (No. 21) partea a 3-a, lipsește prin urmare în manuscrisul *Academieĭ Române* partea 2-a. Vezĭ despre acest manuscris și cele relatate în *Introducere* acesteĭ Fasc.

N'am putut constata dacă tratatul în chestiune a fost *tipărit*, după cum se zice în titlu sus citat, neexistând un astfel de exemplar tipărit nicĭ în biblioteca din *Iașĭ* nicĭ în acea

din *Bucureşcĭ*.—No. 67) 34×23 pag. 1—597 şi α—μθ'. *) „Πανδέκτη ἢ σύστημα συνοπτικὸν τε καὶ μεθοδικὸν πασῶν τῶν ἐν τοῖς βασιλικοῖς διατάξεων, ἐπιταγῇ τοῦ ὑψηλοτάτου, εὐγενεστάτου τε καὶ σοφωτάτου Αὐθέντου καὶ Ἡγεμόνος Μεγαλοπρεπεστάτου πάσης Μολδοβλαχίας Κυρίου Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου Κωνσταντίνου Μουρούζη Βοεβόδα, συνερανισθὲν ὑπὸ Θωμᾶ Κάρρα τοῦ Παχαρνίκου καὶ εἰς τρία μέρη διαιρεθὲν, ὧν τὸ μὲν περὶ τὰ πρόσωπα, τὸ δὲ περὶ τὰ πράγματα, τὸ δὲ περὶ τὰς ἐνοχὰς καταγίνεται... Ἐν Ἰασίῳ τῆς Μολδαβίας ᾳως' κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον“ adică: *) *Pandecte* saŭ *sistema sinoptică* şi metodică a tuturor ordinilor legislative din Vasilicale, cu porunca prea înălţatuluĭ, prea piosuluĭ şi prea înţeleptuluĭ *Domn* şi *Egemon* prea glorios a tótă *Moldavia*, domnul dom *Ioan Alexandru Constantin Moruzi Voevod*, adunat de *Thoma Carra*, paharnicul, şi împărţită în treĭ părţĭ, dintre care cea dintîiŭ se ocupă despre persónele, a doua despre lucrurile şi a treia despre vinovăţiile. In *Iaşul Moldovieĭ la 1806* în luna luĭ Aprilie“. Manuscrisul este împodobit şi cu nisce figurĭ colorate, dintre care una represintă *emblemele Moldoveĭ*, iar cea-laltă represintă *Justiţia* (un *înger* ţinând în mână o cumpănă şi înarmat cu o sabie). Şi despre acéstă *pandectă* a luĭ *Karas* n'am putut constata, dacă e saŭ nu *editată*.—No. 69) 30×22 pag. 48 *) «Συνταγμάτιον νομικὸν περὶ εὐταξίας καὶ τοῦ καθήκοντος ἑκάστου τῶν κριτηρίων καὶ τῶν Ὀφφικίων τοῦ Πριντζιπάτου τῆς Βλαχίας τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ πολιτικόν. Ὁδηγία τῆς εἰς τὸ ἑξῆς ἀποφάσεως τῶν ὡς τύπων ἤδη συλλεχθεισῶν ὑποθέσεων καὶ συμφωνία τῶν τοπικῶν ἐθίμων, τῶν εἰς τὸ πλεῖστον ἐν χρήσει γενομένων, μετὰ τῶν βασιλικῶν διαταγῶν, πρὸς ἀκριβῆ τοῦ δικαίου συντήρησιν καὶ πρὸς τὸ τῶν πτωχῶν ἐκ παντὸς τρόπου, ἀνεπηρέαστον. Φιλοπονηθὲν παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου, σοφωτάτου καὶ μεγαλοπρεπεστάτου Ἡγεμόνος πάσης Οὐγγρο-Βλαχίας Κου Κου Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου Ἰωάννου Ὑψηλάντη Βοεβόδα, κατὰ τὸν ἕβδομον χρό-

νον τῆς θεοστηρίκτου Αὐτοῦ Αὐθεντείας, ἱεραρχοῦντος τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Κου Κου Γρηγορίου. Νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθὲν εἰς ῥωμαϊκὴν καὶ πιτριον γλῶτταν. Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τῆς ἁγιωτάτης Μητροπόλεως Οὐγγροβλαχίας. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αψπ κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον». Adică :*) Codice de legĭ despre orânduiala şi datoria fie-căreĭ judecătoriĭ şi a oficiilor *Principatuluĭ Valahieĭ*, ce fac parte la cele politiceşcĭ. *Conducătorul* de acum înainte a hotărîreĭ afacerilor adunate acum ca tip şi *concordanţa obiceiurilor locale*, celor maĭ mult întrebuinţate, cu ordinele împărătescĭ (vasilicale) pentru menţinerea precisă a dreptăţeĭ şi pentru neatacarea în tot chipul a drepturilor celor săracĭ Compus de piosul, prea înţeleptul şi prea mult strălucitul *Egemon a tótă Ungro-Valahia Domn Ioan Alexandru Ioan Ipsilant Voevod*, în al şeptelea an al păziteĭ de Dumnezeŭ Domnia luĭ, fiind ca Arhiereŭ Prea sfinţitul Mitropolit D. D. *Grigorie*. Acum întăia óră dată în tipar în limba *română* şi a *patrieĭ*. In anul mântuireĭ 1780 în luna Septembrie.

Despre acest manuscris iată ce cetim în „*Serbarea Şcolară*“, pagina 319 : „Manuscris *original* (?) nu am aflat până acuma *cartea tipărită* ; deşi titlul e grecesc conţinutul codice este *românesc*. Cuprinde două părţĭ : 1) procedura cu următórele capitole : *divanul*, *judecata veliţilor boerĭ*, al doilea departamenturĭ, al treilea departamenturĭ a vinovaţilor, martorĭ, părişĭ şi părâţĭ, 2) dreptul civil cu capitule precum : moştenirea, diata, împrumuturile, chezăşiile, cumpărarea etc. După cum spune titlul sunt extrase din *Vasilicale* şi din *obiceiul pământuluĭ*, acésta de pe urmă maĭ ales în procedură“.

N'am putut constata, dacă manuscrisul în chestiune este *autograful* (originalul) luĭ *Ipsilante*, când capătă şi-o valóre *deosebită*, saŭ s'a scris după porunca Domnitoruluĭ de un scrib, dar orĭ-cum manuscrisul de faţă are după noĭ o valóre *îndoită* ; 1) fiind-că cartea tipărită cu acelaşĭ conţinut

nu s'a găsit, şi 2-lea) fiind-că ne arată că *Ipsilante* ştia bine *limba română* şi era preocupat ca legile să fie date nu numaĭ în limba grécă, ci şi în *limba română „pentru menţinerea precisă a dreptăţeĭ şi pentru neatingerea drepturilor celor săracĭ“*.—No. 55) 20×14 cm.; fol 114 *„Ματθαίου τοῦ Νομοθέτου καὶ μοναχοῦ, τοῦ πανσοφωτάτου τοῦ Βλαστάρεως“*. Catalogul Biblioteceĭ îl înseréză: «*Insemnărĭ din Pravilă. Cartea I vol. 1—8⁰*», fără titlu, după cum se vede însă din cap. I, manuscrisul e o parafrasare din sec. XV-lea, în limba *apla* a codiceluĭ de legĭ a luĭ *Mateiŭ Vlastarie*, monah şi jurist, codice ce conţine maĭ multe legĭ bisericescĭ. Acest *„nomocanon“* a fost fórte răspândit în secolele din urmă a epoceĭ bizantine după cum se deduce din mulţimea de copiĭ, aflate în diferite monastirĭ, a acestuĭ tratat. Numaĭ în biblioteca metoculuĭ *Sf. Mormânt* din *Constantinopole* se află 12 copiĭ, unele traduceriĭ în limba apla, ĭar altele în original. Vezĭ Sathas «*Μεσαιων. Βιβλ.*» vol. I, pag. 290—305.

Acest manuscris ar fi trebuit să fie înserat sub rubrica II, (Manuscrise cu conţinut bisericesc) cuprinzând însă *dreptul canonic* l'am rînduit aci. Maĭ multe notiţe pe contrapagina coperteĭ ne arată pe diferiţiĭ posesorĭ prin mâna cărora a trecut „nomocanon“ în chestiune.

IV). Manuscrise cu conţinut variat

Manuscrisele ce urméză conţinând o materie variată le vom însera după numerele curente ale catalogului Biblioteceĭ: No. 43) 21×16 fol. 75: «*Ἀπὸ τὴν γνώρισιν τοῦ ἄνου. Ἀνθρωπολογία* 1 volum 2⁰, 1669 Korfu“. Acesta e titlul manuscrisuluĭ după catalogul tipărit, adică *„Despre om“*. Propriŭ zis n'avem aicĭ o *antropologie* ci o scriere mo-

rală în limba *apla* cu privire la om. Probabil că în privinţa provenienţeĭ şi cronologieĭ catalogul greşeşte, de óre-ce *nicăirĭ* în manuscris nu se află nimic indicat în acéstă privinţă, afară doar dacă nu presupunem perderea uneĭ file, a căreĭ urme însă nu se véd. Scrierea e din sec. XVIII-lea. — No. 44) 32×22 pag. 501. In catalogul tip nu găsim ca titlu de cât cuvântul «*Βιβλίον* 1 vol. 8° s. l., s. a. din bibl. Sf. Sava». Manuscrisul este un amestec de *catehism* şi *morală creştină*, aşa sub § 2 cetim ca titlu: «*Περὶ ὑπεροχῆς τῆς θεολογίας*» adică: Despre superioritatea teologieĭ. La pag. 5 şi urmare găsim un *catehism* în formă dialogică cu *întrebărĭ* şi *răspunsurĭ*. Scrierea pare a fi de pe la sfârşitul sec. al XVIII-lea, manuscr. neavând nicĭ o arătare cronologică. In pagina 230 unde e vorbă despre creşcerea şi micşorarea zilelor se află notiţa: «*ταῦτα ἀκριβέστατα διδάσκει ὁ ἀοίδιμος Σεβαστὸς ὁ Τραπεζούντιος*», adică: „tóte acestea le învăţă fórte lămurit răposatul *Sebastos din Trapezunda*“, profesor la Academia din Iaşĭ, de unde putem deduce că scriitorul manuscrisuluĭ saŭ compilatorul a fost vre-un elev al Academieĭ.— No. 45) 2 fol. 35 × 24 cm., *). Cunoscuta „enciclică de anateme“ impusă de Sultan Patriarhuluĭ ecumenic Grigorie al VI-lea, către tot norodul ortodox creştin din Principate, adresată Mitropolituluĭ Moldoveĭ şi Exarh al Plaiurilor şi Boierilor pământenĭ şi aĭ *noştrĭĭ*“ cu data 11 Martie 1821, pentru a se feri şi a nu lua parte la revoluţia *eterieĭ*, condusă de *Ipsilante*. La sfârşitul enciclicеĭ iscălitura Mitrop. *Veniamin*, întăreşte exactitatea acesteĭ copiĭ, după original.—No. 50* b) 21×16 cm. fol. 99 „*Gramatică greacă 1 vol. 4°*“. Maĭ multe exerciţiĭ ale vre-unuĭ elev, care conţin verbele neregulate după care urméză un compendiŭ de gramatică grécă în întrebărĭ şi răspunsurĭ însemnate prin δ (*διδάσκαλος*) şi prin μ (*μαθητής*). Scriitorul pare a fi contemporan luĭ *C. Brâncoveanu*, după cum se constată din o po-

menire în greceşce la urma manuscrisuluĭ, cu conţinutul următor: «*Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασαράμπα Βοεβόδα, τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ ὑψηλοτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ ἡγεμονος πάσης Οὐγγρο-βλαχίας πολλὰ τὰ ἔτη!*». Adică: „Ioan Const. Basarab Voevod, Prea strălucitul şi Prea Inălţatul Domn al nostru şi Egemon a tótă Ungro-Valahia, Mulţĭ anĭ trăiască!“. Acéstă notă precum şi altele între care şi pomenirea a patru Patriarhĭ, presenţĭ de odată în ţara românéscă (*Ciril* ex-ecumenic, *Samoil* al *Alexandrieĭ*, *Ciril* al *Antiohieĭ* şi *Hrisantie al Ierusalimuluĭ*), constitue singură importanţa acestuĭ manuscris. — No. 53) 23×16 cm. fol. 244. Conţine maĭ multe texte vechĭ şi nu *numaĭ* a filosofuluĭ *Temistios* „despre amiciţie“, după cum stă în catalogul tipărit, esplicate în limba apla, şi anume: Panegiricul luĭ *Isocrates*. „*Ἰσοκράτους πανηγυρικός*“ şi din Plutarch: «*περὶ παίδων ἀγωγῆς*» şi «*περὶ παλυπραγμοσύνης*» şi după aceea fol. 210. «*Θεμιστίου φιλοσόφου, τοῦ ἐπικληθέντος εὐφραδοῦς, περὶ φιλίας*». Acest manuscris a aparţinut «fraţilor *Antioh* şi *Anastasie* aluĭ *Avram*», ce să găsesc însemnaţĭ pe frontispiciul manuscrisuluĭ cu data *1778*, de o mână maĭ recentă cu data 1823, a unuĭ frate a lor maĭ mic, care iscăleşte cu iniţialele «*Γ. Α. Α*». — No. 61) 32×21 fol. 98. «*Κῶδιξ* 1 vol. 2 s. l. 1821 din Bib. Sf. Sava». Cat. tip. Titlul complect este: „*Κῶδιξ, ἐν ᾧ καταγράφονται αἱ κόπιαις τῶν γραμμάτων*“. Adică: „Codice în care se trec copiile scrisorilor“. Un mare volum, care conţine maĭ multe scrisorĭ de ale Patriarhuluĭ ecumenic, cătră diferiţĭ prelaţĭ şi şefĭ bisericeştĭ de la 1821—1825 precum şi o mulţime de socotelĭ şi inventare a diferitelor bisericĭ din Constantinopolĭ, etc. La sfârşitul manuscrisuluĭ găsim iscălitura: „*Θωμᾶς Δημητρίου Μωραΐτης*“, prin mâna căruia *probabil* s'aŭ făcut aceste copierĭ şi data 1825, Noembrie 12.—No. 62) *Ἀξιικὸν ἑλληνικόν*, 1 vol. 4⁰ 1818 necomplect“. Maĭ multe

caete a vre-unuĭ elev, care conţin notiţe lexicale şi sintactice în şir alfabetic cu titlu: «παρὰ τοῦ σοφωτάτου διδασκάλου Οἰκονόμου Σημειώσεις», adică: «*a prea înväţatuluĭ dascăl Economos notiţe*».—No. 63) 32×22*) «Λούκα Δέλλα Ρώκας: Λεξικὸν ἑλληνο-κοινο-λατινο-γαλλικο-ιταλικο-αραβικο-περσικόν, 9 vol. 2° Iaşĭ 1806». Acesta este titlul după Catalogul tipărit. Dicţionarul însă poliglotic în chestiune este în următórele limbĭ: *greacă, clasică* şi în *cele patru dialecte*, precum şi în l. *apla, latină, italiană, franceză, arabă, persană, turcă, ebraică* şi în parte *românéscă*, necomplect în 9 volume, de ca. 300 fol. fie-care, format mare, scris de: *Luca de la Rocas* din Ţarigrad între 1769—1780 în *Braşov*. Dintr'o scrisóre, cam linguşitóre în l. apla, adresată domnitoruluĭ *Ión* (de sigur Ión Alexandru Ipsilante), aflăm că autorul „*De la Rocas*“, care cutreerase prin multe ţărĭ şi ocupase multe demnităţĭ atât pe lângă Suveranul celor două Sicilii, *Don Carlos*, ca dragoman şi secretar, ca şi în Principatele-Române, după impilarea Bucureştilor la 1769 s'a retras în Braşov, unde în vrăsta înaintată s'a dedat la compunerea acestuĭ uriaş dicţionar poliglotic şi recomandă Domnitoruluĭ opera sa spre a fi tipărită, arătând folosul ce-l aduce o ast-fel de operă. Nu cred că opera aceasta necomplectă să fi văzut vre-o dată lumina zileĭ. Manuscrisul este *schiţa originală* purtând multe adăugirĭ şi ştersăturĭ prin mâna proprie a luĭ *De la Rocas*.—No. 65*) 22×19 pag. 305, multe paginĭ albe. „Μέγα Τασλέους s. l. s. a. 1 vol. 4 din Biblioteca Sf. Sava“ Cat. tip. E manuscrisul care *ne interesézä* din punct de vedere istoric, întru-cât cuprinde un rezumat a maĭ multor *hrisóve* de a diferiţilor Domnitorĭ în limba apla, amintit deja în întroducerea acesteĭ fascicule. Ca o mică probă a limbeĭ şi a conţinutuluĭ acestuĭ manuscris dăm aicĭ un hrisov prescurtat a luĭ *Stefan cel mare* cu următorul conţinut: „Χρυσόβουλλον τοῦ Στεφάνου Βόδα ἀπὸ ἔτος 6985 Σεπτεμβρίου

23 διὰ δύο χωρία μπαλκάι καὶ ἡ δομερέστι εἰς τὸ μέγα Ταστέου, ὅπου ἔδωσεν μὲ Ἰνταρετοῦρα εἰς τὸν Πέτρον Μπίλκα διὰ τὴν πιστὴν του δουλευσιν διὰ νὰ τὰ ἐξουσιάζῃ αἰωνίως καὶ τὸ χοτᾶρε αὐτῶν τῶν χωρίων νὰ ἦναι κατὰ τὸ παλαιόν». Adică: „Hrisovul luĭ Stefan Vodă din anul 6985 Septembrie 23 pentru satele *Balcanĭ* şi *Idumireştĭ*, la marele *Taslău*, pe care le-a dat cu întăritura luĭ *Petru Bilca* pentru serviciul său credincios, ca să le stăpânéscă de vecĭ, iar hotarele să fie cele vechĭ". Şi din un alt punct de vedere acest manuscris ne e interesant, de óre-ce găsim într'însul o mulţime de cuvinte româneştĭ *introduse* în limba grécă *apla* de pe atuncĭ, d. ex.: χοτᾶρε, ἀδμινιστρατζια, ἰνταριτοῦρα etc.; nu maĭ puţin prezintă importanţa şi pentru *terminologia geografică* a ţărĭĭ, de óre-ce cuprinde o mulţime de nume de *sate* şi de alte *localităţĭ*, ca să trec din vedere faptele pióse şi mărinimóse ale domnitorilor pământenĭ, danĭĭ saŭ hărăzirĭ la maĭ multe bisericĭ şi mănăstirĭ, păstrate în acest manuscris grecesc, despre care vezĭ şi Introducţiune. No. 65 a) 20×16 fol. 150 „*Μεταμόρφωοις τοῦ παλαιοῦ ἄνου καὶ τοῦ νέου γένεσις, ἤτοι βίβλος κατανυκτική. Περὶ τῶν τεσσάρων τοῦ ἄνου ἐσχάτων, μεταφρασθεῖσα ἐκ τῆς λατινίδος εἰς τὴν κοινὴν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον παρὰ Ἰωάννου Κομνηνοῦ, τοῦ Ἰατροῦ.*". Adică: „Preschimbarea omuluĭ vechiŭ şi naşterea celuĭ noŭ, saŭ despre cele patru maĭ de pe urmă ale omuluĭ, cartea duiósă, tradusă din latineşte în limba comună grécă de *Ioan Comnenos*, medic". La sfârşitul manuscrisuluĭ se află iscălitura copistuluĭ, cu următórea notiţă: „*Τέλος (καὶ) τῷ θεῷ ἀτελεύτητος δόξα. Ἐν Βουκουρεστίῳ αχξθ μηνὸς αὐγούστου, χείρ Μιχαὴλ τοῦ Βυζαντίου*". Adică: „Sfârşitul şi slavă luĭ Dumnezeŭ cel fără sfârşit. Bucureştĭ 1669 luna August, prin mâna luĭ *Mihail Bisantios*". O scriere de conţinut moralo-creştin, pe care nicĭ *Sathas*, nicĭ *Zaviras* nu o insereză în lista cărţilor publicate de Comnenos.

No. 66 a) 21×16 fol. 123 „Ὁδοιπορικὸν ἀπὸ Τομπόλσκης, μητροπόλεως Συμπερίας καὶ ἕως αὐτῶν τῶν ὁρίων τῆς Χήνας, ἐν τούτῳ δὲ καὶ περὶ γῆς Συμπερίας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ποταμῶν“. Adică: „Itinerar de la *Tobolscki*, capitala Siberieĭ, şi până chiar la hotarele Chineĭ; tot aci şi despre ţara Siberieĭ şi despre rîurile eĭ“. Pe pagina întăia afară de titlu se maĭ află şi următórea notiţă: „Ἐγράφη δέ αὅτη ἡ βίβλος, ὅταν κατὰ προσταγὴν τοῦ μεγάλου Βασιλέως καὶ μεγάλου Κνέζη, Ἀλεξίου Νικολαεβίτζου, πάσης μεγάλης, μικρᾶς, τε καὶ λευκῆς Ρωσσίας ἐπέμφθη ἀπὸ τῆς μόσκβας μετὰ πρεσβείας εἰς τὸ βασίλειον τῆς Χήνας Νικόλαος ὁ σπαθάριος ἐν ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου 7183, 2 μαΐου“. Adiçă: „Acéstă carte s'a scris atunci, când din ordinul mareluĭ Rege şi cneaz, *Alexie Mihailovicĭ*, împarat a tótă Rusia, mare, mică şi albă, a fost trimis cu solie de la Moscova la regatul Chineĭ *Nicolae Spatarul* în anul 7183 Maĭ 2“. Pe 1-a pagină după titlul, se află şi următórea însemnare a luĭ *Cesar Bolliac*: „Spătarul Nicolae Miclescu de la Vasluĭ“ şi o altă notiţă a luĭ „*Biblioteca naţională din Bucureşcĭ*“. La sfârşitul manuscrisuluĭ găsim următórea notiţă: «Τὸ παρὸν βιβλίον ὑπάρχει τῶν ἁγίων ἀποστόλων, Πέτρου καὶ Παύλου, τὸ ἐπονομαζόμενον ἀρχιμανδρεῖον καὶ ὅποιος τὸ ἀποξενώσῃ ἂς ὄψεται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως». Adică: Cartea de faţă aparţine bisericeĭ Sf. Apostolĭ Petru şi Pavăl, care poartă numele de ἀρχιμανδρεῖον şi cine o va înstrăina să fie pedepsit în zioa judecăţeĭ. «Acéstă descriere a itineraruluĭ luĭ *Nicolae Spătaru (Miclescu)* în China a fost scrisă întăiŭ în ruseşte şi după aceia tradusă în limba grécă în 1693 în Moscova (vezĭ Sathas Νεοελλην. Φιλολ. pag. 399). Acest itinerar a fost tradus în românesce de *Sion* şi publicat în analele Academieĭ Române, seria II, tom. X, 1878—1888. Memoriile secţiuneĭ istorice pag. 89—181. Vezĭ şi Litzica op. cit. pag. 11—12. Se pare că textul grecesc (în apla) n'a fost publicat. S'a maĭ păstrat şi multe alte

copiĭ ale acestuĭ manuscris aşa de pildă una în bibl. metoculuĭ Sf. Mormânt din Constantinopol şi alta în biblioteca muzeuluĭ de antichităţĭ din Bucureşcĭ, tot prin mâna copistuluĭ *Mihail Bisanţios* (vezĭ Manuscrisul No. 65), cu data 1696, adică cu 3 anĭ maĭ posterióră de cât cel de faţă. Vezĭ despre acest manuscris şi «Revista Nouă Română» No. 30, vol. 3 pag. 280—281 No. 68) 23×17 fol. 48; «*Πολέμωνος φυσιογνωμικόν*» adică: studiĭ fisiognomice a luĭ *Polemon*. Manuscrisul a aparţinut binecunoscutuluĭ poligraf şi cleric *Kesarie Daponte* (*Δαπόντης*), fost secretar al Principeluĭ *Constantin Mavrocordat*. Pe pagina 1 se află o însemnare asupra Co|spoleĭ de mâna luĭ Daponte cu data 1665, iar pe foliul 17 două poeziĭ ale luĭ *eroticĕ* în versurĭ rimate în l. grécă modernă, needitate. Asemenea cetim în acest manuscris o „recepta de vax“ tot de mâna luĭ Daponte în românesce. Vezĭ „Serbar. Şcol.“, pag. 385. Pe marginea maĭ multor paginĭ se cetesce şi o dedicaţie (poligraful Dapontes nu lasa nicĭ un *colţişor* de hârtie neîntrebuinţat) a cărţeĭ sale, care conţine viaţa martiruluĭ *Reginos*, către Ión Necolae *Mavrocordat*, Dominul Moldoveĭ. Acest manuscris maĭ conţine şi următórele texte 2) «*Μελάμποδος ἱερογραμματέως: Περὶ παλμῶν, μαντικὴ πρὸς Πτολεμαῖον Βασιλέα*». 3) «*Ἀδαμαντίου σοφιστοῦ φυσιογνωμικῶν Α'*» şi în paginĭ din urmă (rupte). 4) *Περὶ ἐλαιῶν τοῦ σώματος*».—No. 68a) 16×10 pag. 197 «*Προσκυνητάριον τοῦ Ἁγίου Ὄρους τοῦ Ἄθωνος. Ἐπὶ τῆς ἡμερωτάτης καὶ θεοδοξάστου Ἡγεμονίας τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ ὑψηλοτάτου Αὐθέντου πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρ Κυρ Ἰωάν. Κωνσταντίνου Βασσαράβα βοεβόδα, τοῦ Μπραγκοβάνου... συγγραφὲν κατὰ τὸ ᾳχξη* 1668) *ἔτος τὸ σωτήριον*». Acésta este descriere bine-cunoscută şi de multe-orĭ tipărită atât în ţară (în tipografia monastireĭ *Snagov* 1701) cât şi în străinătate (Veneţia) şi cu traducere latină în: Monfaucon, Palaeographia Graeca (pag. 441), scrisă de *Ión Comnenul* (*Ἰωάννης Κομνηνός*) medic, în timpul glo-

rióseĭ domniĭ a luĭ *Const. Brâncoveanu.* Se ştie că *Comnen* a îmbrătişat maĭ târziŭ cariera bisericească şi fu numit Mitropolit al *Dristreĭ* (Δρύστρας). Din cauza *dateĭ* credem, că manuscrisul este *original* a luĭ *Comnen.* Manuscrisul conţine şi maĭ multe versurĭ politice a Mitropolituluĭ Niceiĭ (*Νικαίας*) *Porfirie*, prin care se descriŭ diferitele mănăstirĭ de pe Sf. Munte (*Athos*) şi inchinaţiunile de acolo.—No. 68 b) 17×12, pag. 189. „Σάτυρα“ Maĭ multe poeziĭ în l. grécă modernă traduse din frauţuzeşte, precum şi 27 fabule ale luĭ *Lafontaine* de un *anonim*, precum şi unele *originale* ale acestuia, (diferite sentinţe morale), tot în versurĭ şi la urmă o poezie: *περὶ τοῦ γήρως* (despre bătrăneţe). Traducătorul şi versificatorul *anonim* pare a fi trăit între 1821—1838, în aniĭ din urmă în *exil* şi *orb*, după cum el singur zice acésta într'o poezie. No. 70) 23×17 fol. 120. Conţine maĭ multe texte elineştĭ cu traducere în *apla* precum şi diferite regule gramaticale, prin urmare carte de şcólă. Manuscrisul pórtă data: «1785 Σεπτεμβρίου 2». Asemenea maĭ conţine 43 fabule ale luĭ *Gavrias* numaĭ în traducere în l. *apla* precum şi „dialogurile morţilor“ a luĭ *Lucian.* Maĭ conţine şi cunoscuta şi de maĭ multe orĭ publicata «Χριστοήθεια» luĭ Bizantios cu traducerea justaliniară în *apla.* — Maĭ remân de înregistrat următórele 2 manuscrise cu conţinut bisericesc: No. 55) 20×14 fol. 104» *Τοῦ ὁσιωτάτου πατρὸς ἡμῶν Καλλίστου τοῦ Ἀντιληκούδη, τοῦ ἁγιωτατου καὶ ἀοιδίμου Πατριάρχου, Κεφάλ. ριζ'».* Adică: A Prea-Piosuluĭ nostru Părinte *Calist Antilicudi*, a Prea Sfinţituluĭ şi fericit întru pomenire Patriarh, 116 capitole. Inceputul scriereĭ: *"Οτι καὶ ὁ εἰρημένος παράδεισος εἰκὼν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου».* Adică: cum ca şi paradisul zis este icóna interioruluĭ omuluĭ«. La sfărşitul manuscrisuluĭ se citeşte data: 1876 Ἰουλίου 25 *τετέλεσται.*— No. 69 a) 18×12. fol. 142. «Χρυσοστόμου λόγοι». Cuvîntările luĭ Chrisostom. Pórtă data 1791 — 92 Viena şi iscălitura: *Teodosie Iliade* (Ἐκ τῶν τοῦ Θεοδοσίου Ἰλιάδου).

TABLA DE MATERII

FASCICULA II.

Inscripţiile grecesci păstrate în Capitala Moldovei. Texte originale cu traducere în românesce.

Pagina

Introducţiune

Biserica Golia 55—59

No. 1) Inscr. pe morm. Domniţei **Sultana Racovitza** † 1753, Ianuar 2, în l. omerică, 12 versuri.—No. 2) Inscr. p. m. fecióreĭ **Maria** fără nume de familie † 1782, Ianuarie 1, în l. clas. 6 versuri.—No. 3) Inscr. p. m. domniţei **Smaranda Mavrogheni**, soţia domnitoruluĭ **Scarlat Callimach** † 1842 Martie 27 în prosă. In acelaş m. se odihneşte şi strănepotul eĭ, **Scarlat Callimach**.—No. 4) Inscr. p. m. **Eufrosineĭ Negri**, născuta **Mavrogheni** † 1850, Maĭ 5 în l. clas. 6 versuri.—No. 5) Inscr. referitóre la aducerea apeĭ în Iaşi de domnitorul **Al. Moruzi** (1804), 12 versuri în l. modernă de renumitul poet, **Atanasie Christopoulos** zis şi „noul Anacreon".

Mitropolia 59—60

No. 6) Inscr. p. m. domniţeĭ **Smaranda Grigorie Ghica** † 1738, Ian. 22 în l. clas. 6 versuri.

Biserica Frumoasa 60—62

No. 7) Inscr. p. m. domniţeĭ **Roxandra Ghica** † 1780, Februar. In l. omerică, 14 versuri.

Biserica Sf. Spiridon 62—67

No. 8) Inscr. p. m. domnitoruluĭ **Grigorie Ghica** cel decapitat † 1771, Sept. 1, în l. cl., 6 versuri.—No. 9) Insc. p. acelaşĭ m, referitóre la fiul precedentuluĭ, **Scarlat Ghica** † 1828 Ianuarie 6.—No. 10) Inscr. p. m. bezaideleĭ, **Ion Callimach**, fiul domnitoruluĭ **Grigorie Callimach** şi a domniţeĭ **Elena Callimach** (născută **Mavrocordat**) † 1769 Maĭ 13 în l. cl. în 12 versuri iambice.—No. 11 a) şi 11 b) Inscr. p. m. unuĭ om de stat şi mare diplomat, **Panaghiodoros Nico-**